

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет Навчально-науковий центр заочної форми навчання
(повна назва)
Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Пояснювальна записка

рівень вищої освіти другий (магістерський)

Модель фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз
(тема)

Виконав:

студент 2 курсу, групи ЕКЗМ-21-1
Сохіної В.С.
(прізвище, ініціали)

Спеціальність 051 Економіка
(код і повна назва спеціальності)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Економічна кібернетика
(повна назва освітньої програми)

Керівник доц.Гришко С. В.
(посада, прізвище, ініціали)

Допускається до захисту

Зав. кафедри _____ Полозова Т. В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

2022 р.

Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет Навчально-науковий центр заочної форми навчання
Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 Економіка
(код і повна назва)

Тип програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Освітня програма Економічна кібернетика
(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

« _____ » 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

студентові Сохіній Вікторії Сергіївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Модель фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз

затверджена наказом по університету від 24 жовтня 2022 р. № 171Стз

2. Термін подання студентом роботи до екзаменаційної комісії 19.12. 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи Теоретичні та практичні розробки українських та закордонних авторів, періодичні видання, підручники, законодавство України, статистичні дані та фінансова звітність підприємства, що досліджується, Інтернет- джерела

4. Перелік питань, що потрібно опрацювати в роботі Вступ. 1. Теоретичні основи фінансового моніторингу підприємства в сучасних умовах. 2. Аналіз діяльності підприємства АТ «Турбоатом» в умовах гібридних загроз.

3. Удосконалення фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз. Висновки. Перелік джерел посилання. Додатки.

5. Перелік графічного матеріалу із зазначенням креслеників, схем, плакатів, комп'ютерних ілюстрацій (слайдів)

1. Об'єкт, мета і завдання дослідження. 2. Мета, завдання та складові фінансового моніторингу підприємства. 3-4. Аналіз вразливостей фінансової системи в умовах гібридних загроз. 5. Загальна характеристика діяльності підприємства АТ «Турбоатом». 6. Аналіз особливостей безпекового ландшафту підприємства АТ «Турбоатом». 7-16. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства АТ «Турбоатом». 17. Принципи та напрями фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз. 18-20. Моделювання елементів фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз. 21-26. Впровадження моделі фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз на прикладі підприємства АТ «Турбоатом».

6. Консультанти розділів роботи (п.6 включається до завдання за наявності консультантів згідно з наказом, зазначеним у п.1)

Найменування розділу	Консультант (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	Позначка консультанта про виконання розділу	
		підпис	дата

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Виконання першого розділу роботи	24.10.22-01.11.22	Виконано
2	Виконання другого розділу роботи	02.11.22-10.11.22	Виконано
3	Виконання третього розділу роботи	11.11.22-20.11.22	Виконано
4	Оформлення роботи	21.11.22-30.11.22	Виконано
5	Перевірка роботи на плагіат, нормоконтроль	05.12.22-10.12.22	Виконано
6	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу	15.12.22	Виконано
7	Рецензування роботи	16.12.22	Виконано
8	Подання роботи до екзаменаційної комісії	18.12.22	Виконано

Дата видачі завдання 24.10.2022 р.

Студент _____
(підпис)

Керівник роботи _____ доц. Гришко С.В.
(підпис) (посада, прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 82 с., 18 табл., 22 рис., 32 джерела, 2 додатка.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ, ГІБРИДНІ ВПЛИВИ, СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ, ТЕПЛОВА КАРТА РИЗИКІВ, БЕЗПЕКОВИЙ ЛАНДШАФТ, ЕЛЕМЕНТИ МОНІТОРИНГУ, МОДЕЛЬ МОНІТОРИНГУ.

Дослідження присвячене управлінню бізнесом в умовах сучасних гібридних загроз.

Предмет дослідження - методологія оцінки та захисту підприємства в умовах гібридних загроз.

Мета роботи - теоретичне дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо створення механізмів захисту бізнесу в умовах гібридної війни.

Розкрито сучасний стан впливу гібридних загроз на бізнес-середовище та охарактеризовано стійкість до гібридних загроз як складову економічної безпеки підприємств. Це говорить про те, що підприємства та бізнес є невід'ємною частиною суспільства і тому є об'єктом гібридних впливів. Проаналізовано діяльність та напрямки організації фінансової безпеки АТ «Турбоатом», визначено існуючі організаційні напрямки забезпечення економічної безпеки. Визначені шляхи досягнення безпеки підприємства в умовах гібридних загроз, також запропоновані організаційні та управлінські процеси забезпечення захисту АТ «Турбоатом».

ABSTRACT

Master's thesis: 82 p., 18 tables, 22 figures, 32 sources, 2 exhibits.

FINANCIAL SECURITY, HYBRID THREATS, HYBRID IMPACTS, SYSTEM OF INDICATORS, THERMAL CARD OF RISKS, SECURITY LANDSCAPE, MONITORING ELEMENTS, MONITORING MODEL.

The study is dedicated to business management in the context of modern and hybrid threats.

Subject of research - methodology of assessment and protection of the enterprise in the conditions of hybrid threats.

The purpose of the work is theoretical research and development of practical recommendations for the creation of business protection mechanisms in a hybrid war.

The current state of the impact of hybrid threats on the business environment is revealed and resistance to hybrid threats as a component of economic security of enterprises is characterized. This suggests that enterprises and business are an integral part of society and therefore are subject to hybrid influences. The activities and directions of the organization of financial security of "Turboatom" are analyzed, the existing organizational directions of economic security are determined. The ways to achieve enterprise security in the conditions of hybrid threats are determined, and organizational and management processes to ensure the protection of "Turboatom" are proposed.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретичні основи фінансового моніторингу підприємства в сучасних умовах.....	9
1.1 Мета, завдання та складові фінансового моніторингу підприємства.....	9
1.2 Гібридні загрози та їх вплив на бізнес середовище.....	14
1.3 Аналіз вразливостей фінансової системи в умовах гібридних загроз.....	20
Висновки до першого розділу	29
2 Аналіз діяльності підприємства АТ «Турбоатом» в умовах гібридних загроз.....	30
2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства АТ «Турбоатом».....	30
2.2 Аналіз особливостей безпекового ландшафту підприємства АТ «Турбоатом».....	37
2.3 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства АТ «Турбоатом».....	40
Висновки до другого розділу.....	56
3 Удосконалення фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз.....	58
3.1 Принципи та напрями фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз.....	58
3.2 Моделювання елементів фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз.....	61
3.3 Впровадження моделі фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз на прикладі підприємства АТ «Турбоатом».....	65

Висновки до третього розділу.....	74
Висновки.....	77
Перелік джерел посилання	79
Додаток А Фінансова звітність АТ «Турбоатом» за 2018- 2020 рр.....	83
Додаток Б Копії публікацій.....	87

ВСТУП

Здійснення ефективної діяльності підприємств на економічному ринку базується на сучасній системі інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю, складовими якої є облік, аналіз та контроль фінансово-господарської діяльності, операцій, процесів та явищ. Кількість загроз, кризових явищ в економіці та політичних криз, з якими стикаються підприємства в умовах посилення конкуренції, актуалізують питання отримання позитивних фінансових результатів від їх діяльності.

Ефективність фінансового механізму це одна з найголовніших умов забезпечення життєдіяльності підприємства. Але коли мова йде про великий бізнес, яке забезпечує великий вплив на надходження коштів до бюджету району, зайнятість населення в районі, то ефективність фінансових механізмів такого підприємства набуває важливого значення для громади. Це вимагає постійного моніторингу фінансового стану такого підприємства, з особливими вимогами до системності, комплексності та чутливості показників системи моніторингу. Вирішення цього питання потребує якнайшвидшого вжиття системних заходів. Той факт, що ці завдання є унікальними для кожного такого підприємства, обумовлює актуальність обраної теми.

Об'єктом дослідження є АТ «Турбоатом».

Мета роботи:

- дослідити теоретичних основи та складові фінансового підприємства моніторингу підприємства;
- визначити вплив гібридних загроз на бізнес-середовище;
- надати загальну характеристику діяльності АТ «Турбоатом»;
- проаналізувати особливості безпекового ландшафту АТ «Турбоатом»;

- проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності АТ «Турбоатом»;
- пропозиції до вирішення проблеми формування моделі фінансового моніторингу для великих промислових підприємств;
- пропозиції до впровадження в роботу алгоритмічної та економіко-математичної моделі фінансового моніторингу.

В основу дослідження покладено наукові праці провідних фахівців у сфері аналізу, моніторингу та оцінки ризиків.

Практична цінність роботи це те, що запропонована модель дозволяє класифікувати та систематизувати різні параметри фінансової діяльності за ступенем ризику, що дає змогу приймати рішення на основі системного уявлення про поточний фінансовий стан.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні результати проведених досліджень, висновки і рекомендації, які викладені в роботі, доповідались на III Міжнародної науково-практичної конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці» (Київ, 22 грудня 2022) [1].

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1 Мета, завдання та складові фінансового моніторингу підприємства

Фінансовий стан компанії є одним з основних етапів моніторингу підприємства.

Фінансовий аналіз – це процес дослідження фінансового стану і основних результатів фінансово-господарської діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку, це засіб накопичення, трансформації й використання інформації фінансового характеру [2].

В. Канунникова [3] встановила, що економічний моніторинг підприємства – це спостереження, аналіз, оцінка історичних тенденцій, внутрішніх спонукальних мотивів формування, розвитку також функціонування організації з метою розробки рекомендацій згідно збереженню і надання ефективності та стійкості економічної діяльності організації в регулярно змінних зовнішніх і внутрішніх умовах його існування.

Наявна практика моніторингу фінансового стану підприємств призвела до появи певних аналітичних прийомів та методів. Види, прийоми та способи нагляду, що застосовуються з конкретною метою вивчення фінансового стану підприємства, становлять аналітичні методи та підходи.

Існує досить широкий спектр методів фінансового моніторингу, включаючи дворівневу систему моніторингу фінансового стану. До неї належать:

- підсистема експрес-аналізу фінансового стану;
- підсистема фундаментального аналізу фінансового стану.

Експрес-аналіз включає формальне ознайомлення з річним звітом, ознайомлення з аудиторським висновком, виявлення «хворих» статей звіту та їх динамічну оцінку. Повний фінансовий аналіз проводиться за всіма показниками, даючи повну характеристику компанії.

Аналіз фінансового стану підприємства під час проведення моніторингу складається із сукупності таких блоків:

- аналіз ліквідності та фінансової стійкості компанії;
- оцінка та аналіз майнового стану підприємства;
- оцінка й аналіз фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства.

В аналізі фінансового стану позичальника особлива увага приділяється фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, майнового стану, що свідчатиме про забезпеченість наданого кредиту [4].

З метою забезпечення найбільшої інформативності показників необхідно з кожної групи показників ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності та ринкової активності підприємства відібрати наступні фінансові коефіцієнти, які мають найбільшу інформативність для характеристики фінансового стану підприємства.

В рамках моніторингу система показників для аналізу фінансового стану підприємств включає такі коефіцієнти ліквідності, як: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт проміжної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами.

Для роботи цього алгоритму в структурі підприємства потрібен безперервний бухгалтерський облік. Також необхідно назначити чи знайти людину, створити відділ в компанії, який буде відповідальний за збір та зберігання інформації та наступну аналітичну роботи з цими даними. Також важливим буде створення щотижневої/щомісячної звітності для відображення динаміки роботи підприємства та моніторингу (див. рис.1.1).

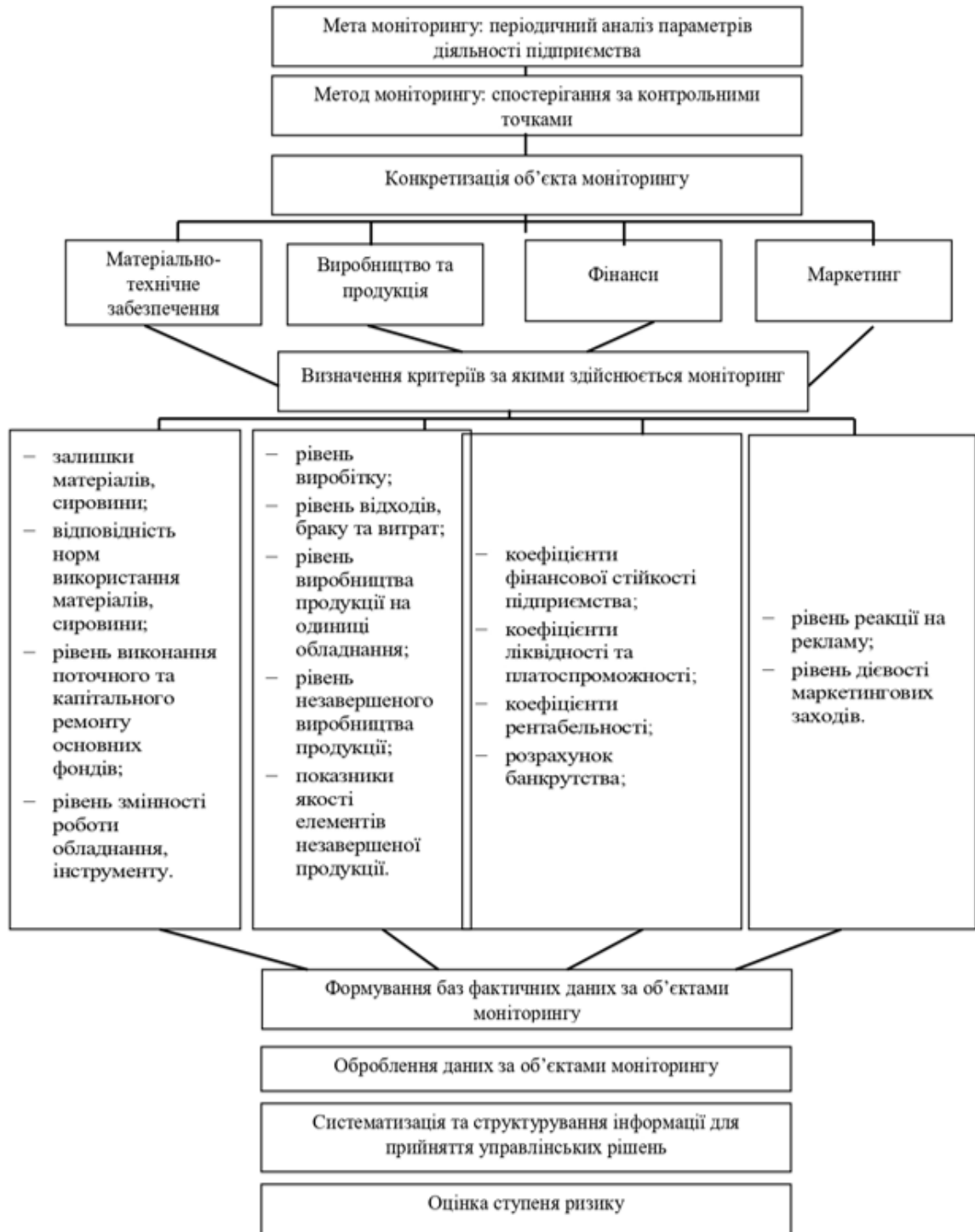

Рисунок 1.1 – Модель фінансового моніторингу діяльності підприємства

З великої кількості відомих показників фінансової стійкості для аналізу фінансового стану найчастіше використовуються такі коефіцієнти: коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів,

коефіцієнт маневреності, коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами.

Фінансовий аналіз вирішує питання поточного руху фінансових ресурсів, їх формування та використання, поточного та довгострокового планування діяльності. Він є засобом поєднання фінансового та загального менеджменту в частині аналізу, фінансового забезпечення стратегії підприємства [2].

Аналіз діяльності підприємства характеризується відносними показниками - системою показників рентабельності. Для аналізу фінансових результатів в рамках моніторингу вона повинна включати найбільш поширені показники: рентабельність активів ROA, рентабельність власного капіталу ROE, рентабельність продажів, рентабельність фінансових інвестицій.

Важливим фактором, який необхідно враховувати при проведенні моніторингу, є аналіз господарської діяльності підприємства. Ділова активність виражається швидкістю обороту капіталу, вкладеного в активи. Чим вищий товарообіг і чим він продуктивніший, тим менша потреба в оборотному капіталі. Тому доцільно запровадити в систему моніторингу фінансового стану показники оборотності: оборотність капіталу (активів), оборотність оборотного капіталу та оборотність запасів.

В сучасних умовах важливим фактором, що впливає на вартість підприємства, є вартість та прибутковість його акцій. У показниках моніторингу мають бути визначені основні показники активності ринку: прибуток на акцію (Earnings Per Share, EPS), дохідність акцій (поточна), курсова вартість (market value added, MV), дивідендна дохідність.

Одним з основних кінцевих критеріїв ефективності роботи компанії є ринкова додана вартість (MVA). Ринкова додана вартість характеризується зростанням добробуту акціонерів. Збільшення різниці між ринковою вартістю акцій підприємства та балансовою вартістю власного капіталу,

наданого акціонерами, є ознакою більшості товариств, які досягають своєї основної мети.

Важливо зазначити, що важливу роль відіграє проблема достовірності аналізу. Можливості аналізу фінансової звітності обмежені. Методи бухгалтерського обліку та надання фінансової інформації в даний час не повністю відображають сучасну економічну реальність – чимало видів інвестицій в нематеріальні активи розглядаються під тиском податкових систем як поточні витрати. Крім того, при проведенні аудиту необхідно враховувати всі можливі об'єкти облікової політики підприємства та відповідні елементи, тому доцільно мати детальний перелік всіх об'єктів обліку, способів ведення та процедур організації обліку, за якими законодавством передбачено вибір альтернативних варіантів, слідкувати за його відповідністю чинному законодавству [5].

При оцінці фінансового стану підприємства їх важливи факторами є активи, зобов'язання та власний капітал. Потрібно враховувати, що активи, відображаються в ринковій ціні на момент придбання. В умовах інфляції або дефляції активи, що обліковуються за собівартістю, можуть призводити до виникнення різниці між обліковою вартістю та поточною вартістю.

Зараз також існують труднощі у проведенні фінансового моніторингу через нестабільність економіки, кризу в країні та політичні проблеми. Інформація постійно змінюється, багато фінансово-економічних показників, розрахованих за певний період, в подальшому можуть втратити свою актуальність, вони можуть втратити свою важливість для аналізу через нестабільність національних валют.

Таким чином, система показників є оціночною для опису фінансового стану підприємства. Вона дозволяє відобразити стійкість капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості), платіжну стійкість (коефіцієнт ліквідності), ділову стійкість (коефіцієнт оборотності), ринкову стійкість (коефіцієнт фондоддачі) та ефективність (коефіцієнт рентабельності).

1.2 Гібридні загрози та їх вплив на бізнес-середовище

Стратегічно важливим фактором розвитку будь-якого сучасного підприємства є забезпечення економічної безпеки його діяльності, яка досягається шляхом захисту від різноманітних зовнішніх та внутрішніх загроз, що впливають на стабільність функціонування підприємства. Економічна безпека організації безпосередньо залежить від її здатності створювати власні переваги в конкурентному середовищі.

Для того, щоб захистити бізнес в умовах гібридних загроз, компанія має здійснити такі кроки:

- створити план безперервної роботи в умовах дефіциту важливих ресурсів;
- розподілити обов'язки та відповідальність;
- навчати персонал заходам безпеки теоретично і практично;
- розробити програми безпеки з цілим комплексом оперативних заходів, спрямованих на виявлення і нейтралізацію порушень режиму безпеки;
- розробити механізму співпраці компаній з владою та службами безпеки для створення платформи з протидії гібридним загрозам;
- запровадити засоби шифрування і контролю цілісності інформації, що передається по каналах зв'язку, доцільно виносити на спеціальні шлюзи, де їм може бути забезпечено кваліфіковане адміністрування [6].

Коли йдеться про загрози економічній безпеці організації, то під ними слід розуміти сукупність умов, процесів та ситуацій, які певним чином завдають шкоди та знижують репутацію компанії. Наразі такі загрози поділяють на дві основні категорії: зовнішні та внутрішні. Внутрішні загрози є більш руйнівними, оскільки безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність компанії. Внутрішні загрози можна класифікувати за

кількістю сфер економічної безпеки підприємства: фінансова, інформаційна, кадрова, технологічна, правова, силова, юридична, екологічна, кадрова, інформаційна, силова та екологічна (див. рис.1.2).

Рисунок 1.2 – Структура економічної безпеки підприємства

Загрози фінансовим інтересам підприємства проявляються в можливості руйнівного впливу різних факторів і умов, що призводить до прямих або непрямих економічних втрат. Загрози можна ідентифікувати за такими пріоритетними економічними інтересами:

- підвищення рівня рентабельності власного капіталу. Загроза виражається у вигляді зменшення чистого прибутку на одиницю задіяного власного капіталу;
- достатність фінансових ресурсів підприємства. Загроза проявляється у вигляді зменшення обсягу власних фінансів, сформованих за рахунок власних джерел, та недостатнього рівня фінансової гнучкості підприємства;
- фінансова стійкість компанії. Загрози проявляються у вигляді зниження рівня фінансової стійкості, недостатнього рівня платоспроможності та нерівномірності грошових потоків;
- високий рівень інновацій у фінансовій діяльності. Загроза

проявляється у вигляді застарілості фінансових інструментів, що використовуються, фінансових технологій, що використовуються, та низького рівня організаційної культури менеджерів.

Індикаторами фінансової безпеки вважаються показники фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності, показники ділової активності, прибутковості та рентабельності. Основні загрози також можна визначити за показниками: низька ділова активність, низька ліквідність, низька рентабельність та низька прибутковість.

Розбудова стійкості має першорядне значення, коли йдеться про протидію гібридним загрозам. Необхідно добре розуміти основні причини вразливостей, які можуть бути використані. Оскільки гібридні загрози комплексно впливають на різні сектори суспільства, стійкість має розглядатися з секторальної точки зору. Водночас необхідно також впроваджувати комплексну загальносуспільну стійкість [7].

Інформаційна індустрія компанії зазвичай впливає на всі аспекти діяльності: виробництво, фінанси та адміністрування, а також на стратегічний розвиток бізнесу та якість управління компанією та її персоналом. Ці дані можуть включати різні плани, показники стану матеріальних і фінансових потоків, договірні аспекти, інформацію з управлінського та фінансового обліку. Ця ділова інформація є суворо конфіденційною і її втрата може серйозно вплинути на діяльність всієї компанії, тому організація роботи з інформацією в системі вимагає спеціальних заходів захисту для забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних.

Заходи протидії кіберзлочинності є і будуть актуальними для всіх компаній. Кожен учасник бізнес-середовища має розуміти значущість кібербезпеки та запроваджувати відповідні заходи, щоб знизити ризики і забезпечити стабільний розвиток компанії без значних втрат [6].

Інформація, яка обробляється в системі автоматизації компанії, є основною мішенню загроз безпеці. Системи автоматизації складаються із загальносистемного програмного забезпечення, програмного забезпечення загального призначення та інтегрованих програмних комплексів. Існує два основних джерела внутрішніх загроз в інформаційній сфері - техногенні та антропогенні:

- антропогенні, людський фактор (кримінальні структури, недобросовісні партнери; персонал компанії);
- техногенні (неякісні програмні засоби обробки інформації).

До антропогенних загроз можна віднести дезорганізацію (припинення нормальної обробки інформації внаслідок пошкодження засобів обчислювальної техніки), крадіжку (зчитування, копіювання інформації, викрадення носіїв інформації з метою отримання доступу до важливих даних), модифікацію (несанкціоновану зміну даних), пошкодження даних (незворотну зміну інформації, приведення її у непридатний для використання стан).

Основними нормативними актами, що забезпечують інформаційну безпеку, вважають:

- положення про захист комерційної таємниці;
- правила вибору, зберігання та використання паролів;
- інструкцію з роботи з документами, які становлять комерційну таємницю;
- правила надання доступу до інформаційних ресурсів;
- правила роботи користувачів у корпоративній мережі.

У сфері персоналу люди не тільки створюють матеріальну цінність, але й є джерелом інтелектуального капіталу. Тут виділено чотири блоки загроз:

- загроза продуктивності праці (велика кількість працівників, низький рівень доходів);
- низька середня заробітна плата (середня, галузева або регіональна);

- співвідношення темпів зростання продуктивності праці до середньої заробітної плати;

- коефіцієнт плинності кадрів (характеризує рівень задоволеності працівників компанії роботою).

Загрози кадрової складової економічної безпеки:

- недостатня кваліфікація персоналу компанії;
- недостатньо мотивовані працівники (не бажають або не здатні приносити користь компанії);

- недостатньо розвинена організація управління персоналом (низька кваліфікація керівників, відсутність відділу кадрів).

До основних загроз відносяться:

- низький рівень соціальної відповідальності всередині компанії (найчастіше зниження її рівня призводить до недобросовісної поведінки працівників через нехтування інтересами працівників, загрози безпеці персоналу та невиконання зобов'язань перед працівниками у вигляді затримки заробітної плати);

- відсутність корпоративної культури (відсутність нетерпимості до протиправної поведінки з боку керівництва та працівників компанії);

- неефективний контроль на етапі набору та відбору кадрів.

Технологічне середовище. Діяльність компаній будь-якої галузі характеризується набором матеріальних або інтелектуальних виробничих технологій. Якість цих технологій та їх відповідність новітнім світовим аналогам сильно впливає на ефективність роботи та перспективи розвитку, тобто на забезпечення економічної безпеки. У цій сфері можна виділити наступні загрози: низька частка передових технологій у виробництві; низька частка продукції, що відповідає міжнародним стандартам і вимогам; дії, які можуть визвати підрив технологічного потенціалу підприємства; порушення технологічної дисципліни; застарілість використовуваних технологій; висока зношеність основного капіталу.

Правове середовище. Ця складова економічної безпеки організації включає в себе ефективне і розвинене правове забезпечення її діяльності та неухильне дотримання організацією та її працівниками всіх правових норм при оптимізації витрат корпоративних ресурсів на досягнення поставлених цілей. Неefективність правової складової забезпечення економічної безпеки організації може бути зумовлена такими причинами: низькою кваліфікацією працівників юридичних служб; відсутністю розуміння необхідності всебічної правової експертизи будь-яких дій, що плануються та здійснюються організацією, на предмет їх відповідності вимогам чинного законодавства; неналежним опрацюванням договірних відносин організації з комерційними контрагентами, особами за трудовими договорами.

Силова безпека підприємства полягає у захисті фізичної особи від загроз її життю, здоров'ю та матеріальному благополуччю, а також захист майна підприємства від кримінальних посягань. Силова складова полягає в забезпеченні фізичної безпеки працівників фірми (насамперед керівників) і збереженні її майна [8].

Основні загрози у сфері безпеки можна поділити на наступні категорії:

- надзвичайні ситуації (пожежі, аварії, епідемії та порятунок персоналу);
- загрози фізичним особам (працівникам);
- крадіжки або пошкодження майна;
- неконтрольований доступ до інформації, що містить таємницю будь-якого спектру.

Для забезпечення фізичної безпеки важливо опрацювати такі фактори:

- пропускний режим;
- охорона території;
- камери відеоспостереження;
- проведення інструктажів з дотримання безпеки;
- забезпечення захисту працівників.

Екологічне середовище. У підприємницькій діяльності розуміється такий стан діяльності, який не містить загрози навколишньому середовищу і людині, задовольняє потреби людей та виключає небезпеку для їх здоров'я. Екологічний чинник на сьогодні усвідомлюється як один із найважливіших умов життєдіяльності не лише виробничих систем різного призначення, але й суспільства в цілому [9].

Класифікувавши загрози та визначивши їх складові, можна визначити приналежність їх до певної групи видів на основі якостей, якими вони відрізняються. Таким чином, фокус дій щодо забезпечення економічної безпеки стає більш чітким і конкретним. При захисті компаній від зовнішніх і внутрішніх загроз потрібно підвищити важливість таких завдань, як підтримка фінансової стійкості організації на належному рівні, заходи з захисту майна підприємства і працівників організації, захист від загроз в інформаційній, екологічній, технологічній та правовій сферах.

1.3 Аналіз вразливостей фінансової системи в умовах гібридних загроз

Економічну безпеку можна визначити, дослідивши рівень розвитку національної економіки та її конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Бажання безпеки є таким же природним, як і боротьба за виживання. Ми повинні більше усвідомлювати нашу потребу в безпеці, коли ми відчуваємо себе менш захищеними.

Реагування на гібридні атаки вимагає оцінки критичних функцій, взаємозалежності цих функцій та їх вразливості. Цей процес вимагає аналізу ризиків, який враховує вразливі місця всієї ланцюга доданої вартості, а не лише у фінансово-економічній безпеці. Хоча така оцінка цінна сама по собі, незалежно від типу гібридних впливів. Гібридні впливи формують унікальні

комбінації, які утворюють додаткові або (та) специфічні ефекти, не притаманні іншим видам комбінованих впливів [10]. У результаті цієї оцінки гібридні впливи можуть значно відрізнятися в різних цільових системах по відношенню один до одного, що робить кожен оцінку унікальною і дуже контекстуальною.

Важливо розуміти, що різні силові інструменти використовуються для одночасної і паралельної роботи на різних вимірах і різних рівнях під час визначення ризиків, пов'язаних з гібридними загрозами.

Невеликі компанії також можуть стати інструментом гібридних впливів на кшталт того, як шпійонське програмне забезпечення залучає мільйони комп'ютерів пересічних користувачів для скоєння DOS-атаки. Якщо скоординовані гібридні операції виконуються одночасно через багато частин критичної інфраструктури та ланцюгів поставок, суспільство отримає аналогічний руйнівний ефект [11].

Достатньою умовою забезпечення економічної безпеки підприємства є ефективне використання його майна і інтересів як у стратегічному, поточному, так і в тактичному аспектах [12].

Зрозуміло, що однією з базових потреб бізнесу є потреба в безпеці. За словами Маслоу, потребу можна визначити як стан людини або суспільства в цілому, який виражає потребу в важливих для нього речах і залежить від умов життя. Порівнюючи потреби людей та бізнесу за шкалою потреб Маслоу, можна сказати, що потреба в безпеці бізнесу також знаходиться на другому рівні ієрархії потреб Маслоу і є основою для реалізації потреб більш високого рівня.

Стан індикаторів економічної безпеки підприємства безпосередньо залежить від здатності керівництва та фахівців суб'єкта господарювання завчасно уникати та запобігати можливим небезпекам і загрозам, а також усувати негативні наслідки можливих загроз та ліквідувати їх. Фактори економічної безпеки компанії наведені на рис. 1.3.

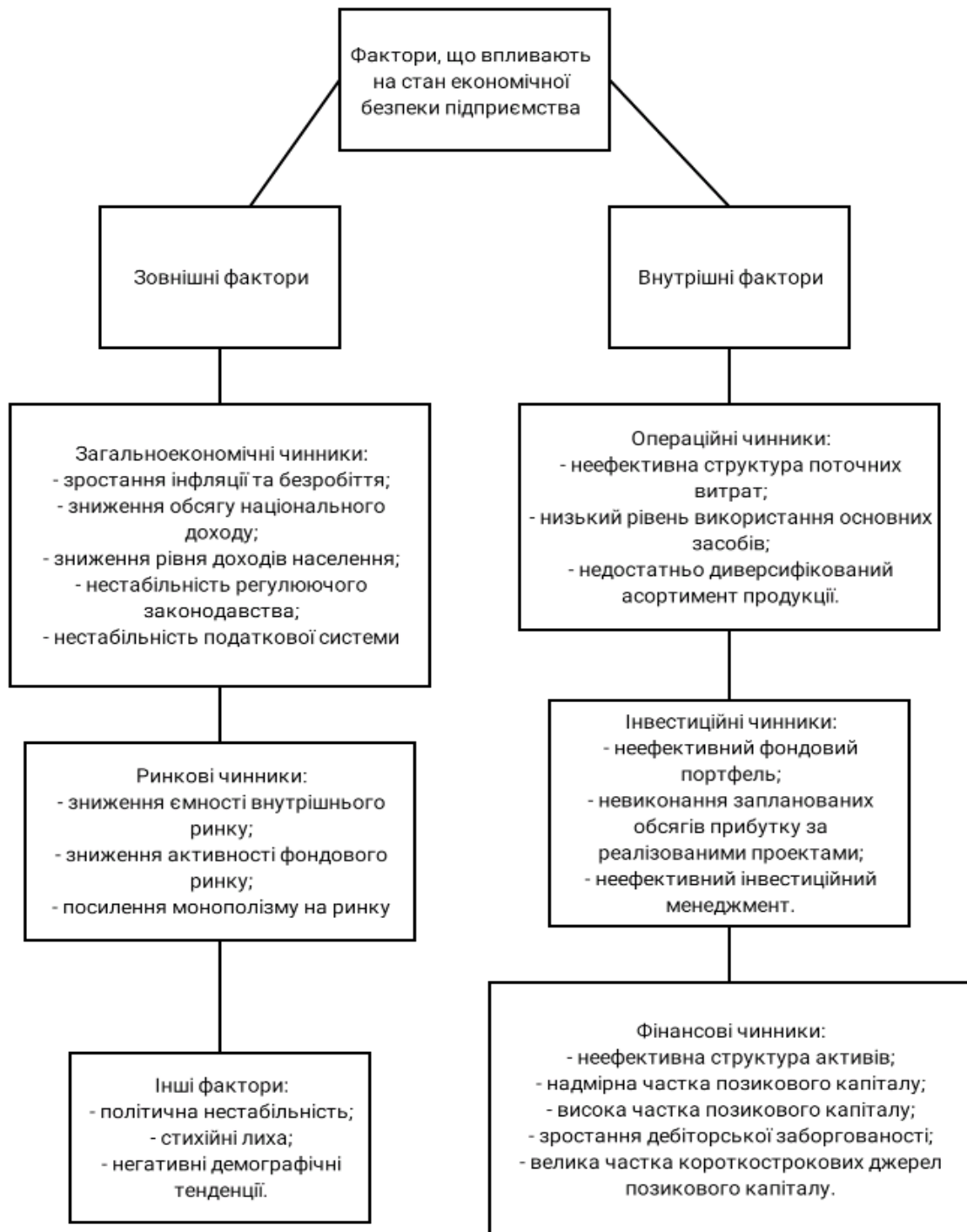

Рисунок 1.3 – Фактори економічної безпеки компанії

Зовнішнє середовище може сприяти виникненню небезпек, які впливають на стан економічної безпеки підприємства, а внутрішнє середовище - внутрішнім. Їх вплив може погіршувати стан показників економічної безпеки підприємства, або мати позитивний вплив.

Потужний вплив на країну справляє стан кризи. У цей період:

- зменшується реалізація товару;
- знижуються інвестиції у товарні запаси. Через це падає продаж товару;

- обсяг платоспроможного попиту населення тісно пов'язаний з економічною безпекою бізнесу, оскільки зростання попиту є поштовхом для розширення його діяльності та підвищення прибутковості.

Всі ці обставини неминуче призводять до погіршення фінансової стійкості бізнесу у вигляді зниження платоспроможності та ліквідності бізнесу. Це негативно впливає на рівень економічної безпеки підприємства.

Нормативно-правові акти у сфері оподаткування, особливо ті, що стосуються зниження податкових ставок, податкових канікул та спеціальних податкових режимів. Вони сприяють розвитку економіки країни в цілому та окремих бізнесів. Таким чином, індикатори економічної безпеки для бізнесу зростають. Протилежна тенденція буде спостерігатися у разі посилення податкових умов та введення обмежень на виробничу діяльність суб'єктів господарювання.

Дуже гостра проблема інфляції в Україні. Інфляційні процеси в нас викликані сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це негаразди перехідної економіки, залежність від зовнішнього енергопостачання, непослідовність економічної політики, помилки в політиці бюджетних видатків тощо [13]. Інфляція знецінює активи організації та майбутні грошові потоки, а неможливість зберегти капітал та збільшити його для подальшого інвестування означає зниження економічної безпеки.

На стан показників економічної безпеки впливають:

- високий рівень оснащення та використання новітніх технологій матеріалів дають можливість знизити собівартість продукції та забезпечити зростання показників рентабельності, що сприяє підвищенню рівня фінансової стійкості. Використання застарілого обладнання та технологій

знижує рентабельність виробництва та негативно впливає на економічну безпеку;

– на організацію виробничого процесу може вплинути неправильний вибір постачальників. Встановлення ділових відносин з недобросовісними конкурентами, через порушення зобов'язань, може призвести до зриву виробничого процесу і, таким чином, до значних фінансових втрат. Це негативно вплине на рівень економічної безпеки.

Успіх організації залежить від ступеня її фінансової безпеки. Фінансова криза на мікро- чи макрорівні, ситуація на конкретному сегменті ринку, рівень доброчесності партнерів - всі ці фактори впливають на якість діяльності компанії. Одним із сегментів діяльності організації є управління її фінансовими ресурсами. Цей напрям діяльності набуває все більшого значення для підприємства, оскільки від належного управління фінансовими ресурсами, тобто забезпечення належного рівня фінансової безпеки, залежить ступінь його економічної безпеки.

Дії кожної організації на ринку повинні забезпечувати стійке зростання, стабільність результатів, недопущення перевитрат, правильну оцінку загроз, своєчасне коригування планів і досягнення поставлених цілей. Наявність правильно побудованої стратегії та правильної діяльності відповідно до неї допоможе підприємству досягти стійкості та фінансової безпеки.

Фінанси в сучасному світі мають величезний вплив на економічні процеси, пройшовши шлях від посередника до його основної ланки. У зв'язку з цим визначено сутність фінансової безпеки як складової системи економічної безпеки.

Тому, з метою забезпечення та підтримки стійкого зростання бізнесу, а також отримання позитивних результатів від фінансової діяльності, необхідно налагодити ефективну систему корпоративної фінансової безпеки, яка повинна захищати бізнес від зовнішніх та внутрішніх загроз.

На думку М.І. Камлика, економічна безпека підприємства – це такий стан розвитку суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності [14].

С.І. Ніколаюк, Д.Й. Никифорчук економічну безпеку підприємства визначають як стан юридичних, виробничих відносин і організаційних зв'язків, матеріальних і інтелектуальних ресурсів, щодо яких гарантується стабільність функціонування, фінансово комерційний успіх, прогресивний науково технічний і соціальний розвиток [15].

Основним завданням фінансової безпеки є управління всім спектром фінансових ризиків з метою їх усунення та згладжування негативних наслідків від їх реалізації. Досягнення цієї мети забезпечить сприятливу атмосферу для створення умов для:

- розвитку підприємства;
- підтримка конкурентоспроможності компанії;
- підтримка платоспроможності та фінансової стійкості;
- збільшення та підтримку зростання операційної діяльності;
- підтримка роботи підприємства з максимальною ефективністю.

Потрібно виділити, що саме є об'єктом і суб'єктом фінансової безпеки. Ці два терміни тісно взаємопов'язані.

Об'єкт системи – стабільний фінансовий стан підприємства в теперішній час та в довгостроковій перспективі.

Суб'єкти забезпечення фінансової безпеки наведені на рисунку 1.4.

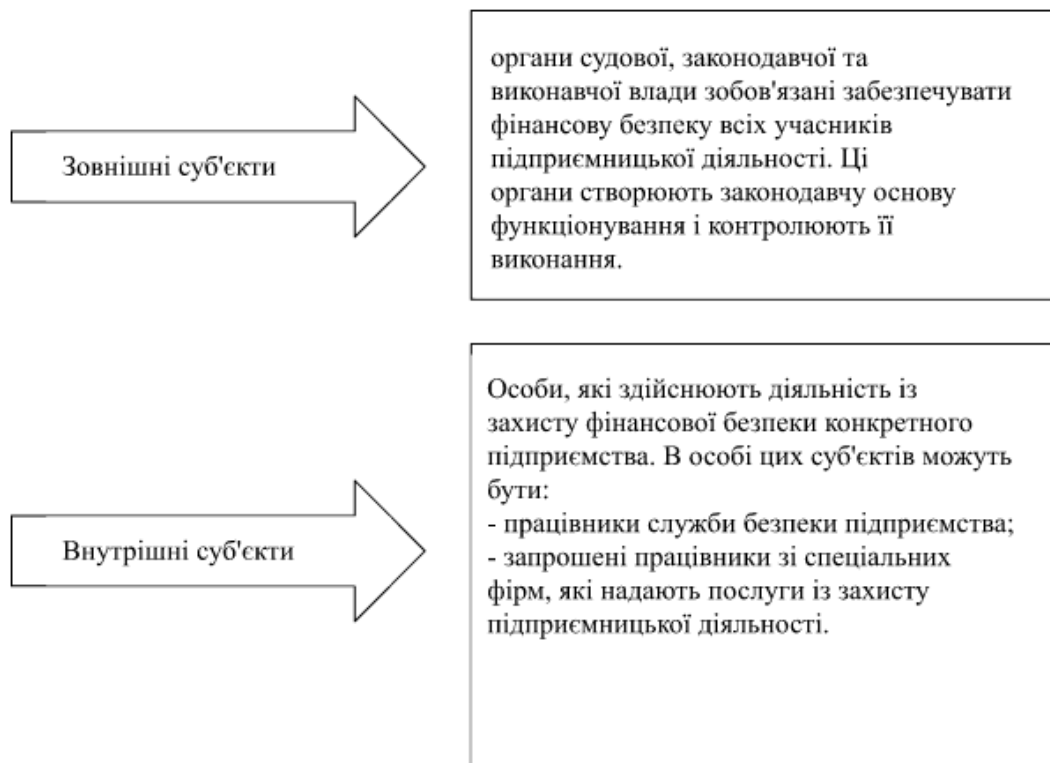

Рисунок 1.4 – Суб'єкти забезпечення фінансової безпеки

Для успішної діяльності необхідно мати відділ фінансової або економічної безпеки. Він зобов'язаний захищати і підтримувати фінансову діяльність підприємства від різних загроз з боку зовнішнього і внутрішнього середовища. Завдяки цьому відділу можуть вирішуватися такі питання, як:

- виявлення загроз та їх усунення;
- захист компанії під час кризи;
- створення кібербезпеки всередині компанії та збереження комерційних таємниць;
- забезпечення ефективної роботи відділу кадрів;
- мінімізація економічних та фінансових ризиків для компанії.

Цілі та завдання стратегії фінансової безпеки пов'язані із загальною стратегією розвитку підприємства. Коли компанія націлена на інноваційний розвиток, її ціллю буде залучати нови інвестиції. Виходячи з цього, при максимально «прозорій» фінансовій звітності вона повинна буде

дотримуватися фінансової дисципліни. Однак, якщо організація прагне перебувати в «тіньовій» економіці, фінансова стратегія буде прямо протилежною.

Роль стратегії будування фінансової безпеки в системі економічної безпеки підприємства полягає у забезпеченні безперервності ефективної діяльності та запобіганні неплатоспроможності і фінансових проблем протягом усього періоду роботи організації.

Стратегія фінансової безпеки підприємства є однією з найважливіших складових стратегії його розвитку. Вона також виступає в ролі механізму вирішення двох основних питань, що стоять перед кожним підприємством: пошуку оптимальної структури капіталу та побудови системи управління фінансами. Збалансований грошовий потік за всіма видами діяльності є важливою частиною оптимальної структури капіталу бізнесу формується, і полягає в здатності мінімізувати ризик фінансової незалежності.

Стратегії забезпечення економічної безпеки можна умовно розділити на дві групи:

- стратегії підтримання економічної безпеки (нівелювання існуючих загроз, превенції загрозам, компенсації збитку);
- стратегії відновлення економічної безпеки (збільшення прибутків, зниження витрат, продажу активів, комплексна стратегія відновлення) [16].

Разом з тим, складні умови, створені світовою фінансово-економічною кризою для розвитку фінансового сектору та забезпечення фінансової безпеки, спонукали керівництво багатьох підприємств до більш ретельного аналізу можливих шляхів удосконалення системи фінансової безпеки.

Наприклад, розробка шляхів вдосконалення системи фінансової безпеки бізнесу, що дозволить максимально ефективно використовувати фінансові ресурси компанії.

Перебудова системи фінансової безпеки вимагає всебічного аналізу недоліків у діяльності комерційних організацій.

Щодо гібридних загроз під час фінансового моніторингу підприємства, кожен суб'єкт сам вирішує, які заходи створювати для запобігання та мінімізування їх наслідків.

Як вважає Патрік Каллен [17], гібридні загрози – це злісні проблеми. Вони неоднозначні та нечіткі, їм не вистачає перевірених знань та фіксованих стандартів, щоб адекватно їх вирішити. Це робить розробку системи попередження про такі загрози внутрішньо складною (див. рис.1.5).

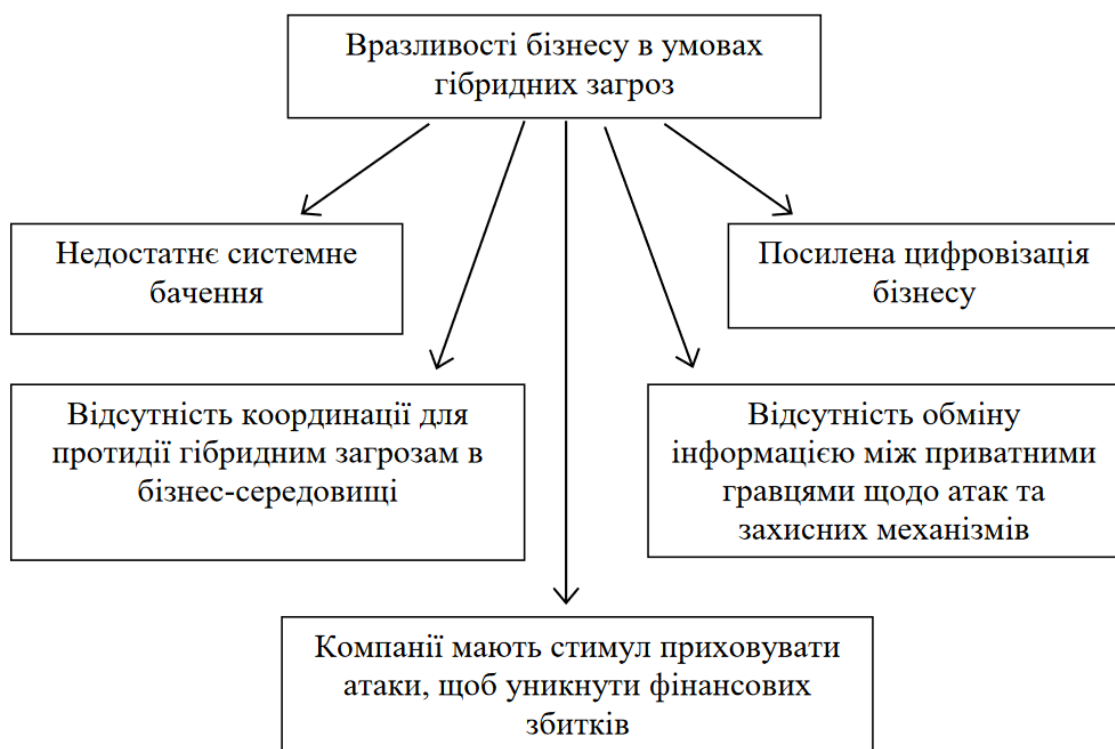

Рисунок 1.5 – Вразливості бізнесу в умовах гібридних загроз

Гібридні загрози, зазвичай, надсилають лише слабкі сигнали, які важко виявити і важко пов'язати їх з будь-якими відомими явищами. Крім того, ці слабкі сигнали містять багато нерелевантної або оманливої інформації, їх часто звать «шумом».

Гібридні загрози покликані розмивати різницю між миром і війною, а також ускладнюють і падають нижче межі виявлення та реагування цілі.

Тому гібридні загрози завжди вимагають створення нових рішень для їх запобігання [18].

Висновки до першого розділу

У першій частині були проаналізовані базові поняття «Фінансового моніторингу» та «Гібридних загроз», їх проблеми та актуальність на теперішній час. Наразі є багато проблем для підприємств в Україні та кожне з них вирішує свої проблеми, вибудовуючи системи фінансового моніторингу та економічної безпеки всередині компанії. Але всі ці процеси ускладнюються тим, що навколишнє середовище знаходиться в стані розвитку, створюються нові загрози, це завжди потрібно враховувати при плануванні та створенні заходів, які забезпечують безпеку підприємства.

Гібридні загрози характеризуються тим, що вони дуже складно виявляються та не проявляються одразу сильними відхиленнями. Тому всі системі моніторингу повинні створюватися, враховуючи цю проблему, або перероблятися, щоб ефективно протидіяти цим проблемам.

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА АТ «ТУРБОАТОМ» В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства АТ «Турбоатом»

АТ «Турбоатом» [19] – головна організація українського машинобудівного комплексу.

АТ «Турбоатом» є одним з провідних турбінобудівних підприємств світу. Найбільшими світовими компаніями у цій галузі є «General Electric», «Westinghouse», «Siemens», «ABB» та «Jack-Alstom».

Виробнича структура організації:

- виробничий комплекс, що складається з заготівельного та механоскладального цехів;

- спеціальне конструкторське бюро «Турбоатом» спільно з Науково-дослідним центром паротурбобудування;

- спеціальне конструкторське бюро «Турбогідромаш» спільно з лабораторією гідротурбін;

- технічний відділ (головний технік, зварювальник, металург, центральна заводська лабораторія).

До складу основних цехів входять:

- заготівельне виробництво (модельне, зварювальне);

- паротурбінне і гідротурбінне виробництво (паротурбінного, різних деталей, складально-випробувального парових та газових турбін, гідротурбінного);

- цехи з виробництва товарів народного споживання.

До допоміжних цехів входять:

- інструментальний цех, що виготовляє спеціальний та нормалізований інструмент, оснащення тощо;

- ремонтно-механічний цех для технічного, підйомно-транспортного,

капітального ремонту ковальсько-пресового та ливарного обладнання, термічних печей, нестандартного обладнання тощо;

- виробництво електроавтоматики, електроприводів для всіх блоків управління турбінами, капітальні ремонти технічного, підйомно-транспортного, ливарного обладнання, гарячих печей, високовольтного обладнання та кабельних ліній;

- ремонтно-будівельні майстерні, поточні профілактичні та капітальні ремонти виробничих будівель і споруд, цехів та інші роботи;

- теплоелектричний цех для постачання різних видів енергоносіїв в цехи і філії АТ «Турбоатом», а також для різних видів обслуговування обладнання, енергетичного зв'язку і т.д.;

- автотранспортний і залізничний цехи для перевезення вантажів для потреб АТ «Турбоатом» і доставки виготовленої продукції споживачам залізничним транспортом.

АТ «Турбоатом» проектує та виготовляє:

- парові турбіни для електростанцій на органічному та ядерному паливі, потужністю від 25 до 1100 МВт;

- газотурбінні та парогазові установки всіх потужностей для гідроелектростанцій (ГЕС) та теплових електростанцій (ТЕС);

- малі парові (від 1 до 20 МВт) і гідротурбіни (від 1 до 10 МВт) для ТЕС і ГЕС, а також мікро (від 5 до 50 кВт) і малі ГЕС (100, 150, 400 кВт);

- різні типи турбін (роторні, радіально-осьові, реверсивні, лопатеві та ін.) В діапазоні напорів води від 6 до 405 м і потужностей від 5 до 800 МВт.;

- різні типи гідрозатворів для гідроелектростанцій, гідроакумулюючих електростанцій (ГАЕС) та інших об'єктів, діаметром від 1,0 м до 7,6 м і статичними напорами до 950 м;

- силові запасні частини для всіх типів парових, газових і гідравлічних турбін;

– широкий спектр електротехнічного та інших видів обладнання, включаючи мережеві водонагрівачі, тягодуттєві машини, ротори димососів тощо;

– понад 50-ти найменувань товарів народного споживання.

АТ «Турбоатом» створено наказом Фонду державного майна України від 31 січня 1996 року № 16-АО в результаті реструктуризації державного підприємства «Харківський турбінний завод ім. Кірова» (правонаступник НВО «Турбоатом»). Підприємство знаходиться за наступною адресою. Проспект Героїв Харкова, 199, м. Харків, 61037.

Засновниками підприємства є:

– Фонд державного майна України, вул. Кутузова, 18/9, м.Київ, Україна - 75,22%;

– Фірма Jersonet Group Inc (0000591251), Британські Віргінські острови 90 Main Street, P. O. Box 3099, Road Town, Tortola, British Virgin Island - 14,55%;

– Фірма UIFL (CYPRUS) LIMITED Кіпр (0000093510), Греція 25, Spyrou Araozou Street BERUNGARIA BULDING Limassol - 25, Spyrou Araozou Street BERUNGARIA BULDING Limassol - 5,05%.

До складу підприємства входять два спеціалізованих конструкторських бюро (СКБ «Турбоатом», СКБ «Гідромаш»), технічні відділи, заготівельні бази (середньовагового литва і поковок, зварних конструкцій), механообробне виробництво, складання і випробування енергетичного обладнання.

Організаційну структуру АТ «Турбоатом» наведено на рисунку 2.1.

Виробництво турбін відбувається за допомогою замкнутого циклу: від проектно-конструкторських розробок, науково-дослідних робіт до виготовлення, складання, випробувань турбіни та відвантаження.

Турбіни виробництва АТ «Турбоатом» успішно працюють у 35 країнах світу.

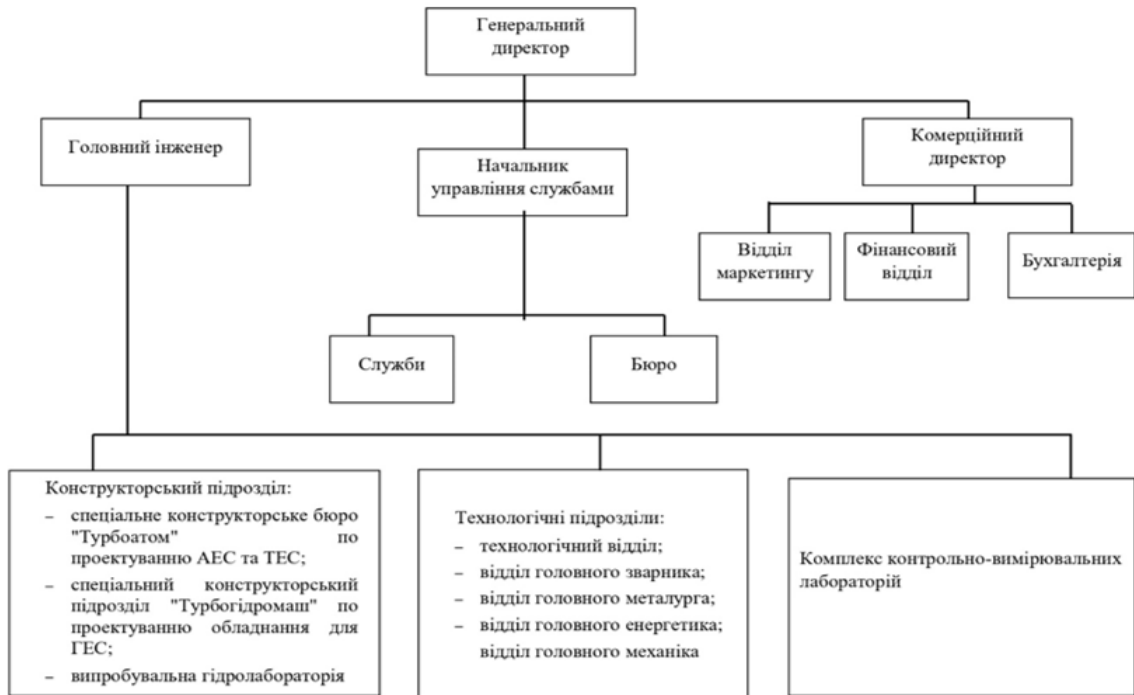

Рисунок 2.1 – Організаційна структура АТ «Турбоатом»

Побудовано 285 парових турбін для теплових електростанцій загальною потужністю понад 50 млн. кВт, в тому числі 55 турбін для 16 теплових електростанцій за кордоном.

Виготовлено 114 турбін для 26 атомних електростанцій (АЕС) загальною потужністю понад 50 млн кВт. З них 44 турбіни для атомних електростанцій у 10 зарубіжних країнах.

АТ «Турбоатом» визнано четвертим у світі підприємством з виробництва турбін, а відповідна продукція та інженерні рішення представлені у 45 країнах світу. Починаючи з 2014 року підприємство почало активно реалізовувати програму імпортозаміщення, яка передбачає як сервісне обслуговування, так і постачання супутньої продукції для вітчизняних підприємств. Однак, відповідно до результатів аналізу економічних показників діяльності, виявився їх високий ступінь залежності від обсягів експорту підприємства. Залучення ПАТ «Турбоатом» до участі в проектах з іноземними партнерами - це не тільки прибутковий бізнес, але,

перш за все, придбання знань і досвіду, які є основним ресурсом для забезпечення конкурентних переваг продукції і, відповідно, бізнесу в довгостроковій перспективі [20].

Статутний капітал ВАТ «Турбоатом» на 2021 рік становить 105 624 130 гривень. АТ «Турбоатом» має багато позитивного досвіду співпраці зі світовими компаніями-виробниками турбін – «Siemens» (Німеччина), «Alstom-Electric» (Всесвітнє об'єднання) та іншими компаніями. За поставленим енергетичним обладнанням, в т.ч. ГЕС «Пурнарі» (Греція), ГЕС «Агуамільпа» і ГЕС «Ель Кахон» (Мексика), ГЕС «Тері» (Індія), Зміївська ТЕС (Україна), модернізовано енергоблок №8 потужністю 300 МВт, що становить 13% від загального обсягу поставок вітчизняних турбін для АЕС на світовий ринок.

Частка на ринку основних виробників турбін для АЕС наведено у таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Основні виробники турбін для АЕС

Виробник	Частка на ринку, %
1. General Electric (США)	23,69
2. Alstom (Франція)	18,2
3. Westinghouse (США)	17,1
4. Турбоатом (Україна)	13,15
5. Siemens (Німеччина)	7,2
6. Mitsubishi (Японія)	3,4
7. Stahl Laval (Швеція)	3,0
8. Parsons (США)	2,7

В Україні три діючі атомні електростанції оснащені 12 турбінами потужністю 220, 1000 та 1100 МВт.

На рисунку 2.2 показана географія поставок підприємства по всьому світу.

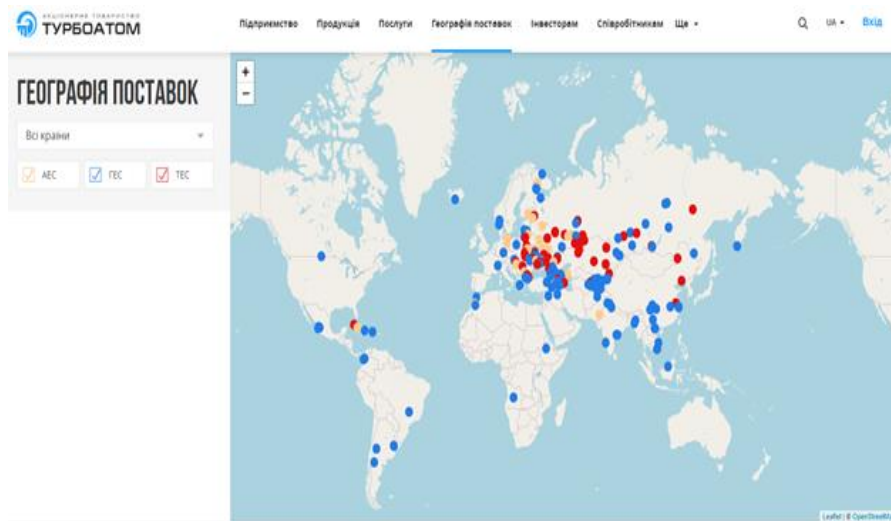

Рисунок 2.2 – Географія поставок АТ «Турбоатом»

За основними тенденціями виробничо-господарської діяльності АТ «Турбоатом» має стійку позитивну динаміку, що забезпечується зростанням основних техніко-економічних показників.

Використання обладнання з числовим програмним управлінням і спеціального устаткування дозволяє здійснювати серійне виробництво парових турбін, виключаючи необхідність звичайного складання і випробувань.

Можливості підприємства дозволяють випускати велику кількість непрофільної продукції на основі передових технологій механоскладального, зварювального та металургійного виробництва.

На підприємстві функціонує система управління якістю. За результатами ресертифікаційного аудиту, проведеного з 6 по 9 серпня 2018 року незалежною міжнародною компанією SAI GLOBAL, поновлено реєстрацію системи менеджменту якості АТ «Турбоатом» за стандартом ISO 9001:2015.

АТ «Турбоатом» має чіткі мети: технічне переоснащення, збільшення обсягів виробництва та оновлення випускаємої продукції, а «приводним пасом» для цих дій є його працівники.

Впровадження бізнес-процесів компанії, інтеграція особистих цілей співробітників з цілями компанії, інтеграція персоналу для досягнення цілей товариства з обмеженою відповідальністю, врегулювання відносин між акціонерами і співробітниками і, крім того, усунення соціальних конфліктів.

Крім того, соціальна політика базується на наступних принципах і передбачає формування позитивної громадської думки про компанію

Вирішення питання ідентифікації особистих і корпоративних цілей працівників є основним завданням соціальної політики.

На підприємстві впроваджена система управління якістю. За результатами ресертифікаційного аудиту, проведеного незалежною міжнародною компанією SAI GLOBAL з 6 по 9 серпня 2018 року, поновлено реєстрацію АТ «Турбоатом» за системою менеджменту якості ISO 9001:2015.

АТ «Турбоатом» - підприємство з чіткими цілями в частині технічного переоснащення, збільшення обсягів виробництва та оновлення продукції, що випускається, а "приводним ременем" для цих дій є працівники АТ «Турбоатом».

Одночасна участь працівників у всіх соціальних програмах: пенсійне та житлове накопичення, медичне страхування та амбулаторно-поліклінічне обслуговування, придбання пільгового харчування на роботі та оплата проїзних квитків, відшкодування вартості путівок на лікування та відпочинок тощо, може забезпечити працівникам додатковий дохід у розмірі в середньому трьох місячних заробітних плат на рік.

Вирішення питання ідентифікації особистих цілей працівників з цілями компанії є основним завданням соціальної політики і забезпечується нормативними документами щодо використання пільг і гарантій, реалізації соціальних проектів, у тому числі бізнес-процесів для працівників компанії.

2.2 Аналіз особливостей безпекового ландшафту підприємства АТ «Турбоатом»

Кризова ситуація, в якій сьогодні опинилася більшість підприємств є певним ризиком для соціально-економічної стабільності всіх регіонів і для потенціалу кожного підприємства. Рівень фінансової безпеки бізнесу необхідно постійно контролювати, що може досягатися за рахунок ефективної діагностики фінансових загроз.

На сьогоднішній день склалися економічні відносини, в яких більше третини вітчизняних суб'єктів господарювання є збитковими, не мають власних оборотних коштів, мають низьку рентабельність господарської діяльності, активів, власного капіталу, недостатній рівень інвестиційної та інноваційної активності, зниження науково-технічного потенціалу країни. Як наслідок, Україна зіткнулася з наступним завданням - завдання досягнення економічної безпеки підприємств шляхом впровадження відповідні механізми управління.

Послідовність розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Етап 1. Тривалість стратегії:

- оцінка сталості екзогенних та ендогенних тенденцій розвитку;
- визначення лагів у закономірностях розвитку суб'єкта;
- визначення тестового періоду дії стратегії;
- визначення контрольного періоду дії стратегії.

Етап 2. Характеристики середовища:

- якісна оцінка екзогенних небезпек та загроз;
- кількісна оцінка екзогенних небезпек та загроз;
- визначення стійкості суб'єкта до екзогенних небезпек та загроз.

Етап 3. Побудова древа цілей:

- визначення системи стратегічних цілей та побудова їх ієрархії;
- формування системи індикаторів рівня фінансової безпеки та їх нормативного значення.

Етап 4. Часове структурування стратегії:

- визначення моментів структурних змін в зовнішньому економічному середовищі;
- визначення можливих суттєвих змін у внутрішньому середовищі підприємства;
- синхронізація підперіодів реалізації стратегії;
- деталізація стратегічних нормативів за підперіодами реалізації.

Етап 5. Формалізація тактики та політики:

- визначення принципових підходів до фінансового управління рівнем підприємства за окремими аспектами його діяльності;
- визначення принципових підходів до управління рівнем фінансової безпеки підприємства у кожному окремому підперіоді реалізації стратегії.

На рисунку 2.3 показана схема механізму управління системою фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Само собою зрозуміло, що перешкодою для повноцінної пропозиції високого рівня фінансової безпеки на будь-якому підприємстві є відсутність єдиного, науково обґрунтованого та офіційно затвердженого підходу до визначення поняття «фінансова безпека».

Дослідження сутності поняття «економічна безпека підприємства» дозволяє розробити власне визначення: фінансова безпека суб'єкта господарювання - це рівень захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях господарської діяльності.

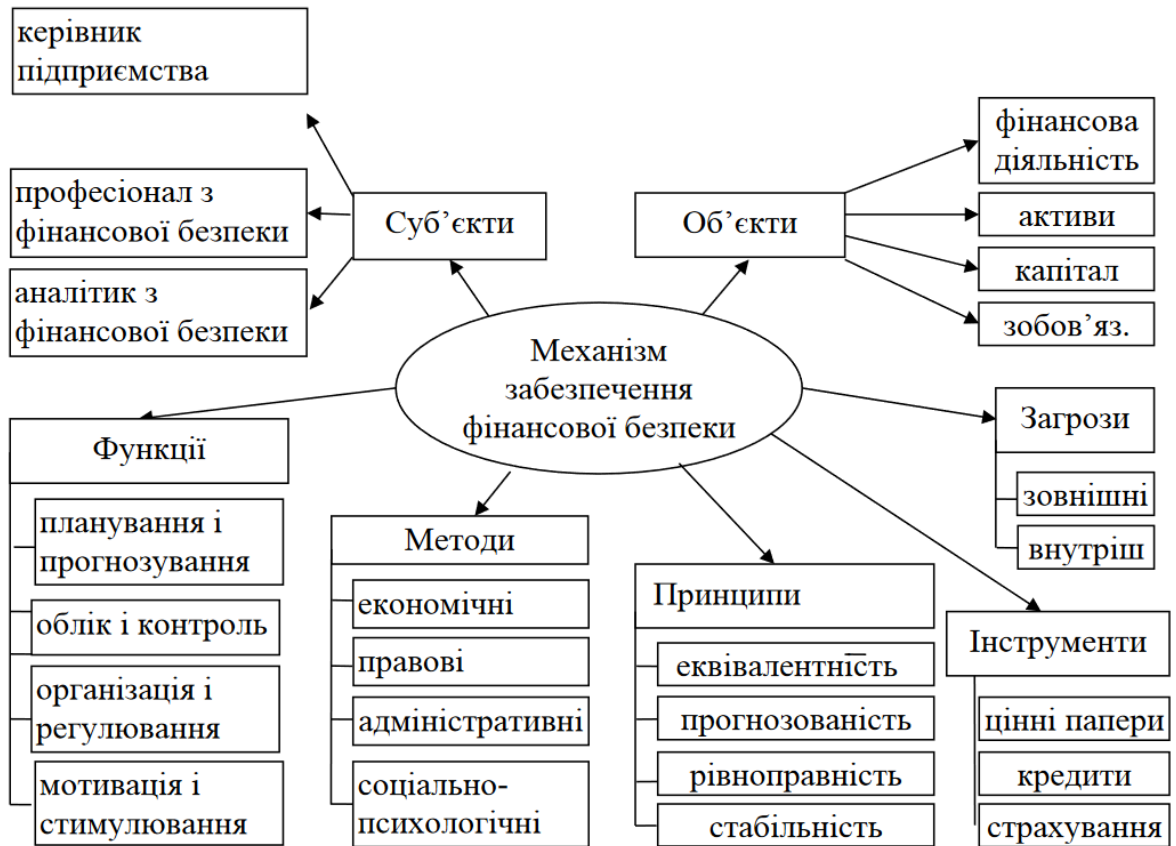

Рисунок 2.3 – Механізм управління системою фінансової безпеки суб'єкта господарювання

Рівень захищеності господарської діяльності підприємства на всіх рівнях економічних відносин, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до дії внутрішніх і зовнішніх факторів негативний зовнішній вплив на використання ресурсів у найбільш ефективний спосіб стабільна робота та динамічний розвиток поточного у майбутньому.

Аналіз фінансових коефіцієнтів підприємства базується на наступному розрахунку наступних наборів індикаторів:

- показники фінансової стабільності;
- показники ліквідності та платоспроможності компанії;
- показники ліквідності фірми, платоспроможності та ліквідності фірми, рентабельності фірми.

2.3 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства АТ «Турбоатом»

При підготовці аналізу використано баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) та інші елементи звітності АТ «Турбоатом», взяті з відкритих джерел (зокрема з офіційного сайту підприємства). Період дослідження - 2018-2020 роки.

Аналізуємими об'єктами є самостійні напрямки та господарські процеси підприємства.

У таблиці 2.2 та на рисунку 2.4 наведено динаміку техніко-економічних показників АТ «Турбоатом».

На кінець досліджуваного періоду 2020 року надходження становлять 1 465 531 тис. грн, що на 43,97% менше, ніж на початок аналізованого періоду. В 2018 р. АТ «Турбоатом» сформувало обсяг виручки в розмірі 2 615 427 тис. грн. Це свідчить про нездатність компанії працювати в складних економічних умовах. Також явний недолік це невміння ефективно використовувати існуючі конкурентні переваги. Це доводить підприємство до того, що воно має менше фінансів для покриття постійних та змінних витрат, заохочення ефективного персоналу, погашення фінансової заборгованості та вирішення інших операційних та стратегічних завдань.

Операційна маржа показує можливості підприємства ефективно вести системи конкурентоспроможності, тому високе значення цього показника свідчить про якість товарів та послуг підприємства, що гарантує стабільну позицію на конкурентному ринку. У 2020 році АТ «Турбоатом» отримав операційний прибуток у розмірі 5,62 копійки з кожної реалізованої гривні. Менеджмент працює погано, тобто не шукає можливості для забезпечення більшої ефективності операційних процесів бізнесу, про що свідчить зниження цього показника на 29,67% у 2018-2020 роках.

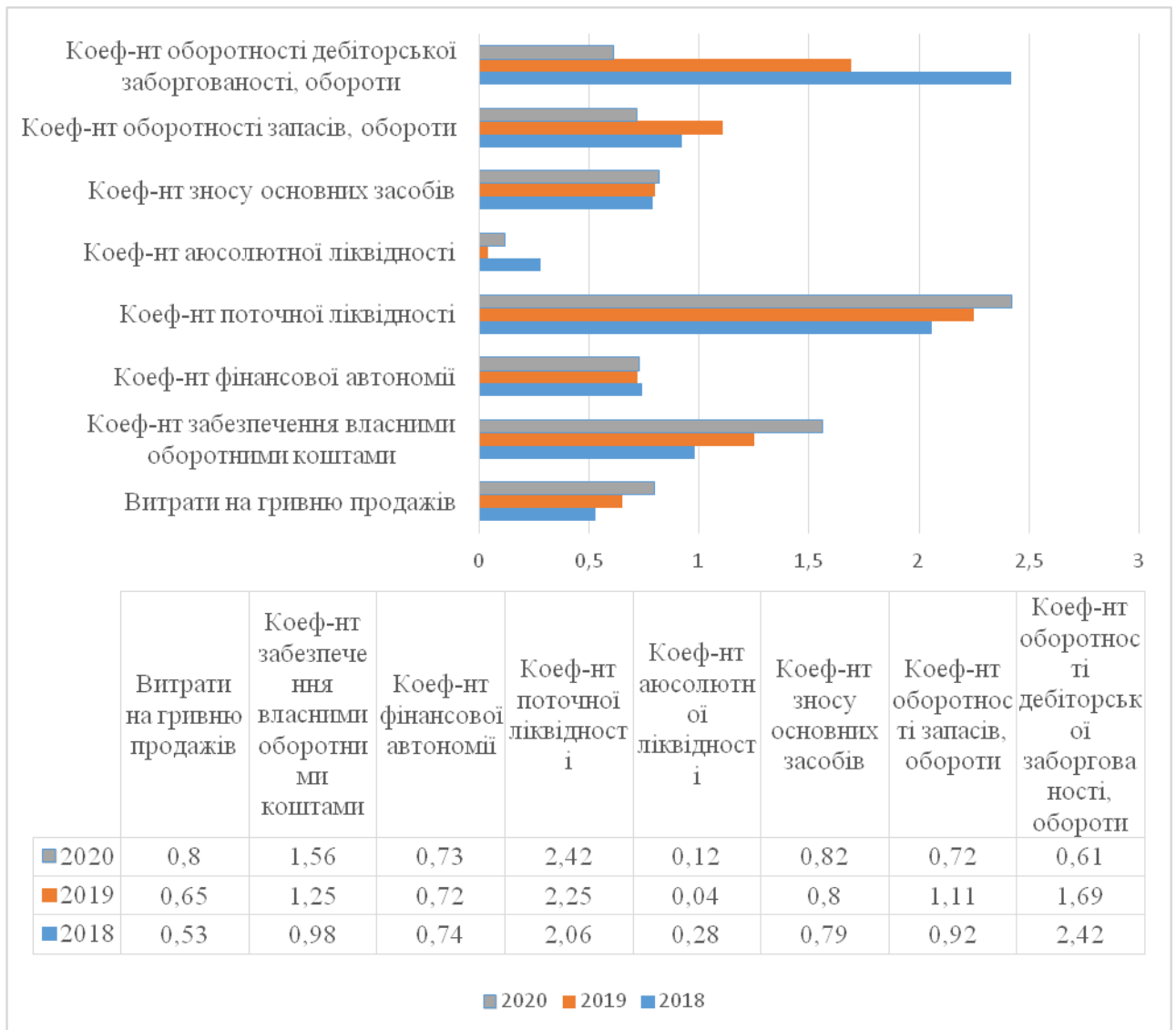

Рисунок 2.4 – Динаміка техніко-економічних показників коефіцієнтів АТ «Турбоатом»

Таблиця 2.2 – Динаміка техніко-економічних показників АТ «Турбоатом»

Показники	2018	2019	2020
Чистий дохід, тис. грн.	2 615 427	2 822 845	1 465 531
Собівартість, тис. грн.	1 382 524	1 826 131	1 178 156
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	1 232 903	996 714	287 375
Частка основних засобів у активах	0,3	0,28	0,26
Фондовіддача, обороти	1,11	1,3	0,72

Динаміка активів представлена на рисунку 2.5.

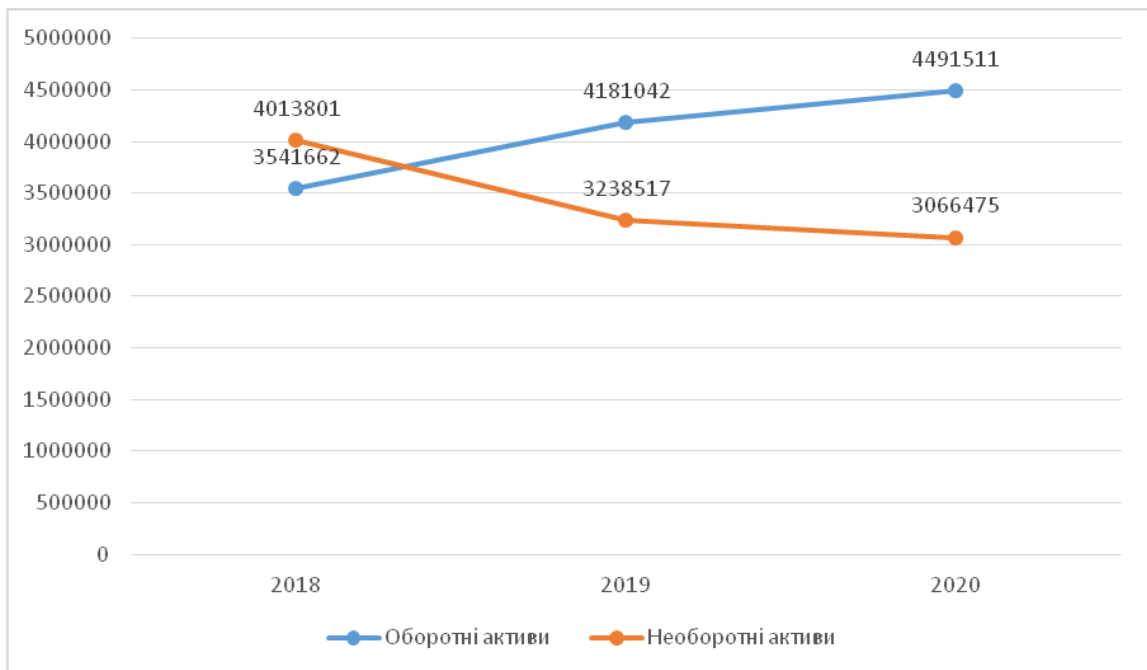

Рисунок 2.5 – Динаміка активів АТ «Турбоатом»

Зростаюча сума активів АТ «Турбоатом» становила в 2020 р. 7 557 986 тис. грн. проти 7 555 463 тис. грн. в 2018 р.

Оборотні активи збільшилися на 26,82 % в 2018-2020 рр.

Наступні елементи активів АТ «Турбоатом» здійснювали стимулюючий вплив на розмір загальної суми:

- готова продукція (+94,65 %);
- товари (+100 %);
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (+247,41 %).

Негативний вплив на суми мали наступні антииви АТ «Турбоатом»:

- виробничі запаси (-19,76 %);
- основні засоби: (-12,58 %);
- запаси (-2,29 %);
- нематеріальні активи (-93,97 %);
- дебіторська заборгованість за виданими авансами (-52,96 %);
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (-100 %);

- довгострокова дебіторська заборгованість (-100%);
- інша поточна дебіторська заборгованість (-23,29 %);
- інші оборотні активи (-58,94 %);
- інші необоротні активи (-22,72 %);
- незавершене будівництво (-6,31 %).

Основні засоби Турбоатома не дуже активно використовуються в повсякденній діяльності. Їх вартість зменшилася з 245 196 000 грн до 196 2816 000 грн у 2018-2020 році.

Також має місце бути відносно різке зниження чистого прибутку АТ «Турбоатом» та поступове зменшення рівня резервів. Це свідчить про те, що компанія використовує неефективні методи і не намагається вивільнити частину фінансових ресурсів, що знаходяться в резервах. Як наслідок, ці ресурси не можуть бути використані на інших напрямках. В цілому, ефективність управління запасами знизилась.

У цей час торговельна дебіторська заборгованість зростає, а чистий прибуток зменшується. Дебіторська заборгованість за поставку товарів та послуг зменшує оборотний капітал підприємств, оскільки менше коштів залишається для закупівлі запасів та агресивної маркетингової діяльності. З іншого боку, торговельна дебіторська заборгованість може бути використана як інструмент для збільшення продажів. Якщо встановлено чіткий зв'язок, що надання додаткового кредиту за товари або права відстрочки за послуги призводить до збільшення доходів, але якість дебіторської заборгованості залишається високою, доцільно продовжувати таку політику. В іншому випадку, право на відстрочку має надаватися лише бездоганим та надійним клієнтам.

Основною метою всіх компаній є досягнення цілей, які ставлять перед ними власники. Зменшення власного капіталу на 1,2% за період 2018-2020 рр. свідчить як про неможливість досягнення таких цілей, так і про послаблення фінансового потенціалу АТ «Турбоатом». На кінець 2020 р.

власний капітал склав 5 519 647 000 тис.грн. У 2018 році цей показник складав 5 586 863 тис. грн.

За 2018-2020 роки фінансові ресурси для формування активів зросли на 0,03% за рахунок короткострокових зобов'язань (+8,02%). Завдяки цьому підприємство підвищило свою фінансову мобільність і може проводити більш активну операційну та інвестиційну діяльність. Збільшення короткострокового фінансування створює додаткові фінансові ризики, оскільки баланс між притоком та відтоком грошових коштів має ретельно контролюватися та фінансуватися за графіком протягом одного-трьох місяців.

На рисунках 2.6 та 2.7 наведена динаміка джерел фінансування АТ «Турбоатом» в 2018 - 2020 рр., тис. грн.

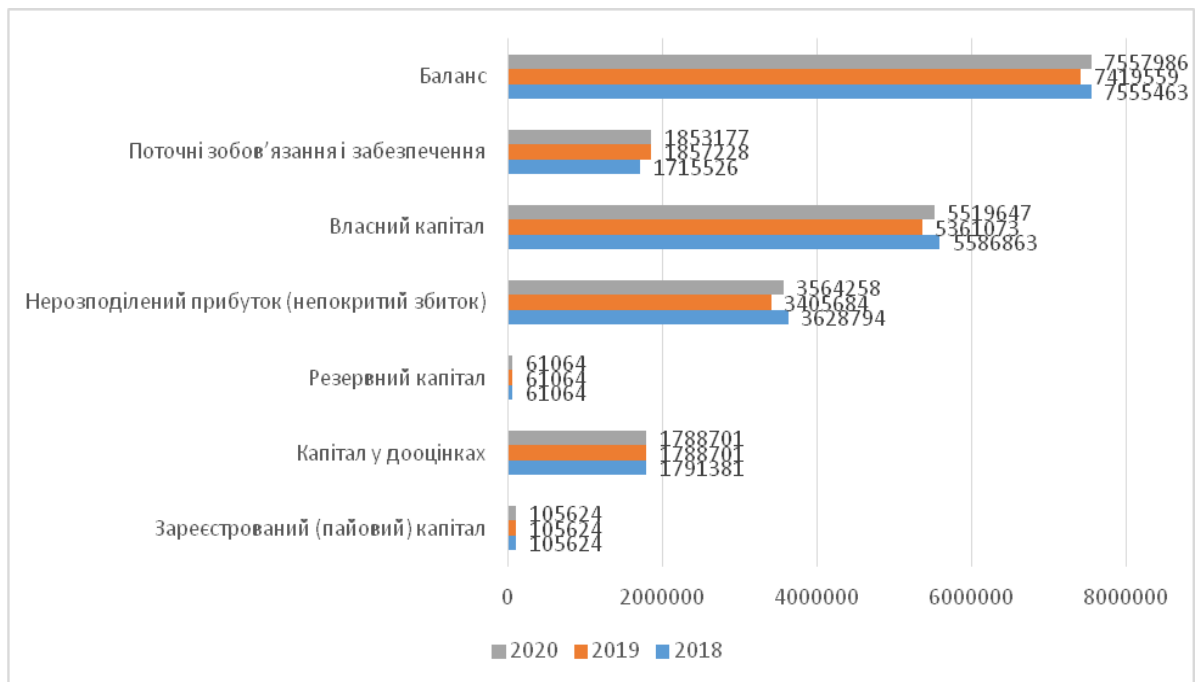

Рисунок 2.6 – Динаміка джерел фінансування АТ «Турбоатом» в 2018 – 2020 рр., тис. грн.

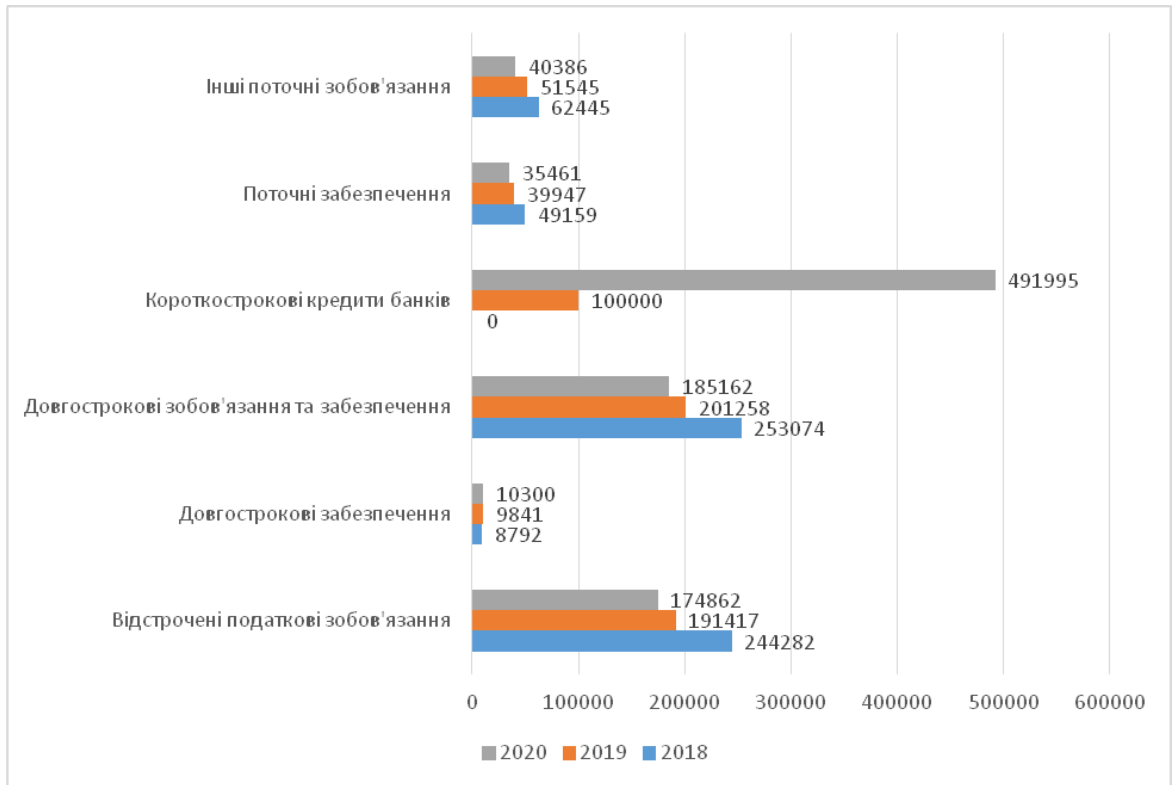

Рисунок 2.7– Динаміка джерел фінансування АТ «Турбоатом» в 2018 – 2020 рр., тис. грн.

На рисунках 2.8, 2.9, 2.10 зазначено динаміку пасивів.

Рисунок 2.8 – Динаміка власного капіталу

Рисунок 2.9 – Динаміка довгострокових зобов'язань

Основним факторами, що вплинули на збільшення вартості інструментів фінансування підприємства, стали:

- довгострокові застави (+17,15%);
- короткострокові банківські кредити (491 995 грн.);
- короткострокова заборгованість за товари, роботи, послуги (+147,65%).

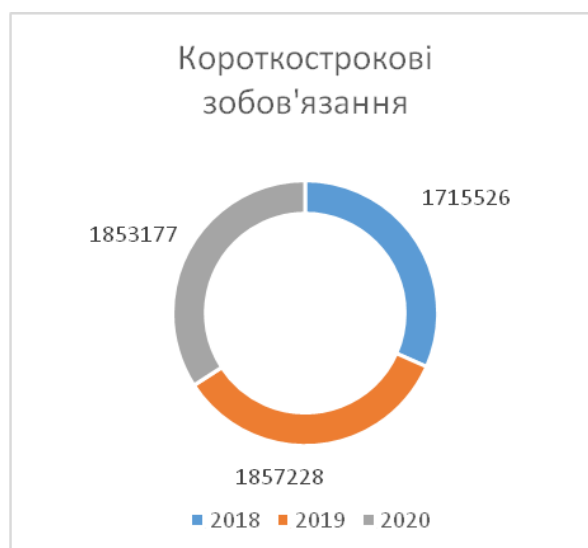

Рисунок 2.10 – Динаміка короткострокових зобов'язань

Основні фактори привабливості для АТ «Турбоатом» здешевлення джерел фінансування:

- від переоціненого капіталу (-0,15%);
- нерозподілений прибуток (збиток) (-1,78%);
- відстрочені податкові зобов'язання (-28,42 %);
- поточний рахунок з розрахунками в межах бюджету (-61,61 %);
- поточний рахунок заробітної плати (-25,98 %);
- наявні цінні папери (-27,86%);

Стабільність обсягів резервів компанії підвищила довіру до нього з боку ділових партнерів, в тому числі інвесторів, які купують облігації підприємства. Резерви також можуть бути використані для покриття непередбачуваних збитків. Це гарантує компанії стабільне становище в поточній ситуації.

Зменшення накопиченого прибутку АТ «Турбоатом» не дозволило йому розвиватися та залучити додатковий капітал або поповнити оборотний капітал. З одного боку, скорочення нерозподіленого прибутку призвело до посилення залежності від зовнішнього фінансування операцій. З іншого боку, скорочення нерозподіленого прибутку на 1,78% збільшило залежність від зовнішнього фінансування. Такий розвиток подій свідчить про те, що бізнес-процеси недостатньо добре структуровані. Чистий прибуток у попередньому році може свідчити про те, що інвестори та власники готові вилучити частину вже заробленого капіталу.

Одночасне збільшення суми короткострокового боргу та зменшення суми довгострокового боргу означало, що менеджмент був змушений приділяти більше уваги до пошуку ресурсів для покриття поточного дефіциту грошових коштів та забезпечення необхідного оборотного капіталу.

Збільшується і кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги перед. Торгова дебіторська заборгованість та відстрочені платежі часто є дешевим джерелом фінансування для поповнення оборотного

капіталу. Але це небезпечно для економіки підприємства тим, що постачальники можуть оцінити ризик того, що підприємство не зможе вчасно погасити свою заборгованість, що призведе до зростання цін, які негативно вплинуть на собівартість товарів та послуг. Тому буде логічно і надалі використовувати можливість відстрочення платежів при обліку отриманих товарів або послуг з урахуванням інтересів постачальника.

На рисунках 2.11 та 2.12 наведено показники діяльності АТ «Турбоатом».

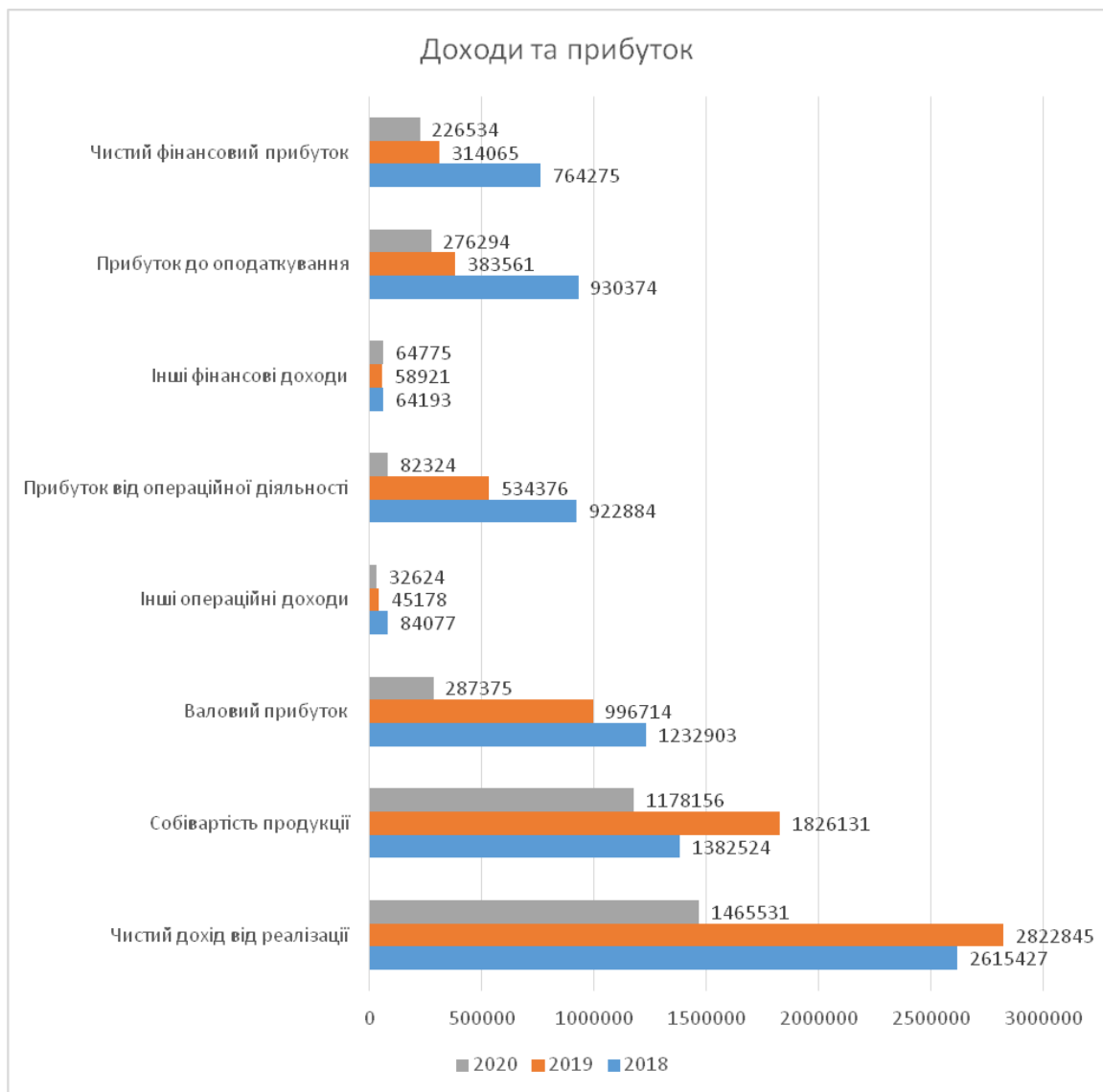

Рисунок 2.11 – Динаміка фінансових результатів АТ «Турбоатом» в 2018 - 2020 рр., тис. грн. (доходи та прибуток)

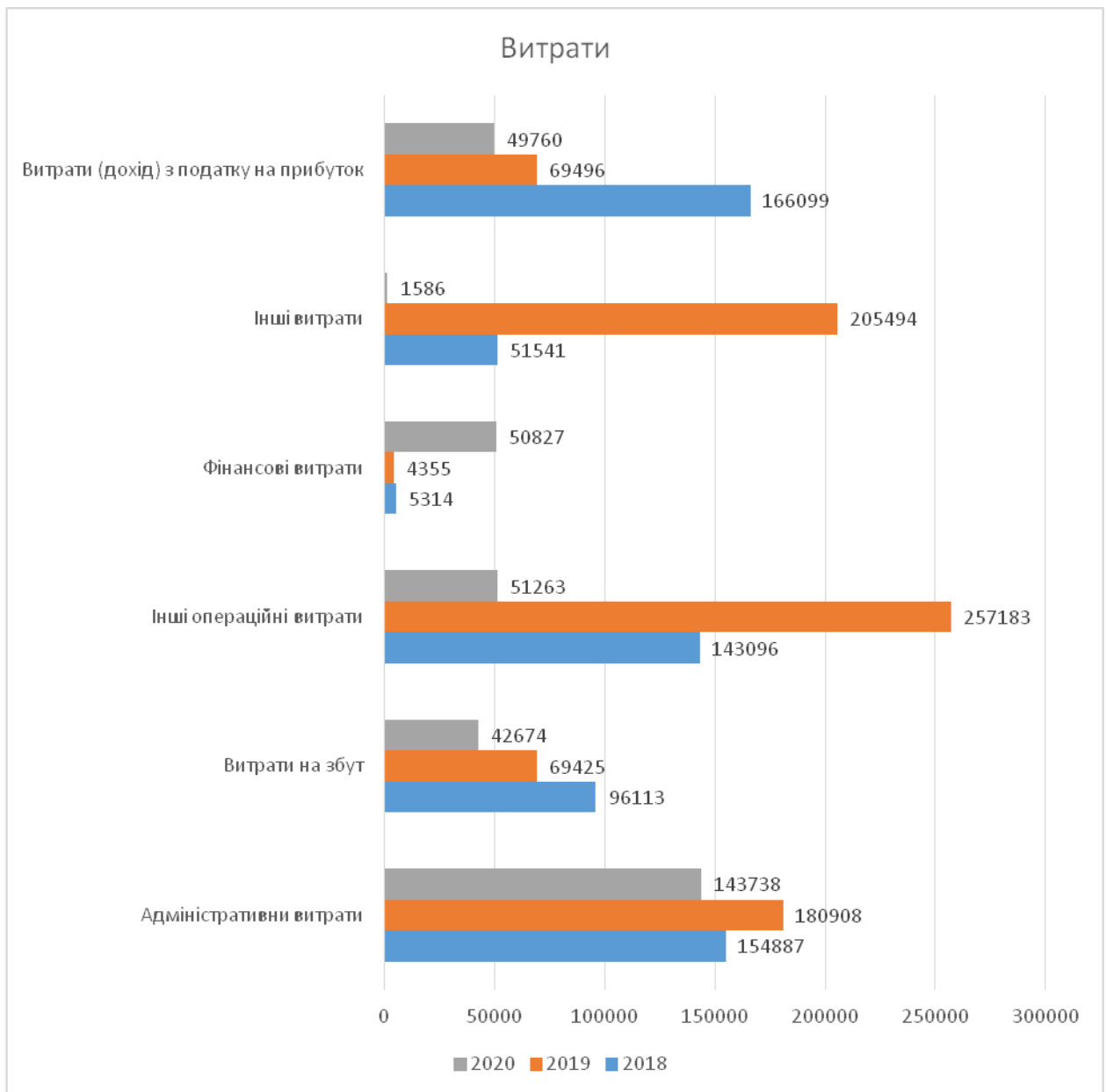

Рисунок 2.12 – Динаміка фінансових результатів АТ «Турбоатом» в 2018 - 2020 рр., тис. грн. (витрати)

Управлінські рішення щодо операційної діяльності АТ «Турбоатом» є неефективними, прибуток від операційної діяльності зменшився на 91,08%, що свідчить про недостатність коштів для погашення фінансових зобов'язань та формування нового чистого прибутку.

Кінцевий фінансовий результат діяльності компанії є найважливішим показником її здатності створювати додану вартість за рахунок застосування

якісних бізнес-процесів та досягнення стійкої ринкової позиції. Чистий прибуток формується під впливом усіх управлінських рішень та об'єктивних зовнішніх і внутрішніх процесів в аналізованому періоді. 2018 року чистий прибуток АТ «Турбоатом» склав 764 275 тис. грн.

Негативна динаміка індексу АТ «Турбоатом» (від'ємне зростання на 70,36%) свідчить про неспроможність компанії збільшити обсяг капіталу та підтримувати свій бізнес на ринку в довгостроковій перспективі.

На рисунку 2.13 наведено структуру активів АТ «Турбоатом».

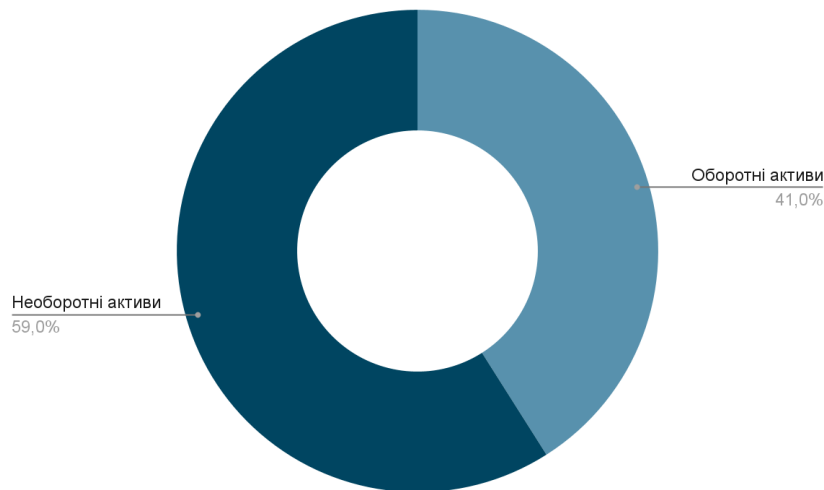

Рисунок 2.13 – Структура активів АТ «Турбоатом», %

На кінець 2018 року активи АТ «Турбоатом» на 53,12% склалися з необоротних активів та на 46,88% з оборотних активів.

Основними складовими оборотних активів АТ «Турбоатом» були:

- виробничі запаси (5,05%);
- грошові кошти та їх еквіваленти (6,39%);
- незавершене виробництво (14,78%);
- запаси (21,35%); дебіторська заборгованість за виданими авансами (5,83%);
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (8,92%);

- інші оборотні активи (4,33%).

Серед необоротних активів велику частку склали:

- необоротні активи: (29,72%);
- довгострокова дебіторська заборгованість (4,48%);
- інші необоротні активи (18,66%).

На кінець 2020 року 40,57% активів склали необоротні активи та 59,43% - оборотні активи.

У 2020 році значну частину балансу підприємства склали наступні оборотні активи:

- незавершене виробництво (13,84%);
- запаси (20,85 %);
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (питома вага 30,96%);

Основними складовими необоротних активів на кінець 2020 року були:

- основні засоби: (25,97%);
- інші необоротні активи (14,41%).

Значна частина фінансових ресурсів підприємства (25,97%) знаходиться в основних засобах. За цим можна спрогнозувати, що при зміні ринкових умов і зниженні попиту на основні товари та послуги АТ «Турбоатом» не зможе швидко адаптувати свої виробничі та дистриб'юторські процеси нових умов.

Для компанії важливо впроваджувати системну політику управління взаємовідносинами з клієнтами, яка забирає значну частину капіталу компанії. Про це свідчить 30,96% частка дебіторської заборгованості. Важливо стежити за якістю цього боргу, що дозволить досягти очікуваних фінансових результатів за підсумками року.

АТ «Турбоатом» може відзначитись прийнятним рівнем фінансової гнучкості, оскільки частка необоротних активів зменшується, а частка оборотних активів знаходиться на високому рівні. Виходячи з цього, коли

попит на продукцію та послуги підприємства знижується, невиробничі необоротні активи можуть бути реалізовані на ринку в короткостроковій перспективі, а виручені кошти використані в більш привабливих сферах.

У 2018 році джерела фінансування АТ «Турбоатом» склалися з короткострокового боргу (22,71%), довгострокового боргу (3,35%) та власного капіталу (73,94%) (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Структура джерел фінансування АТ «Турбоатом» в 2018 2020 рр., %

Показники	2018	2019	2020
Зареєстрований (пайовий) капітал	1,4	1,42	1,4
Капітал у дооцінках	23,71	24,11	23,67
Резервний капітал	0,81	0,82	0,81
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	48,03	45,9	47,16
Власний капітал	73,94	72,26	73,03
Відстрочені податкові зобов'язання	3,23	2,58	2,31
Довгострокові забезпечення	0,12	0,13	0,14
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3,35	2,71	2,45
Короткострокові кредити банків	0	1,35	6,51
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	13,62	11,18	8,1
Поточні забезпечення	0,65	0,54	0,47
Інші поточні зобов'язання	0,83	0,69	0,53
Поточні зобов'язання і забезпечення	22,71	25,03	24,52
Баланс	100	100	100

Висока частка власного капіталу в структурі джерел фінансування активів підприємства свідчить про низький ризик позбавлення капіталу з боку кредиторів.

Власний капітал АТ «Турбоатом» формувався під впливом таких факторів:

- капітал від переоцінки (23,71 %);
- нерозподілений прибуток (48,03%).

Станом на кінець 2020 року джерела фінансування підприємства складаються з 24,52% короткострокового боргу, 2,45% довгострокового боргу та 73,03% власного капіталу.

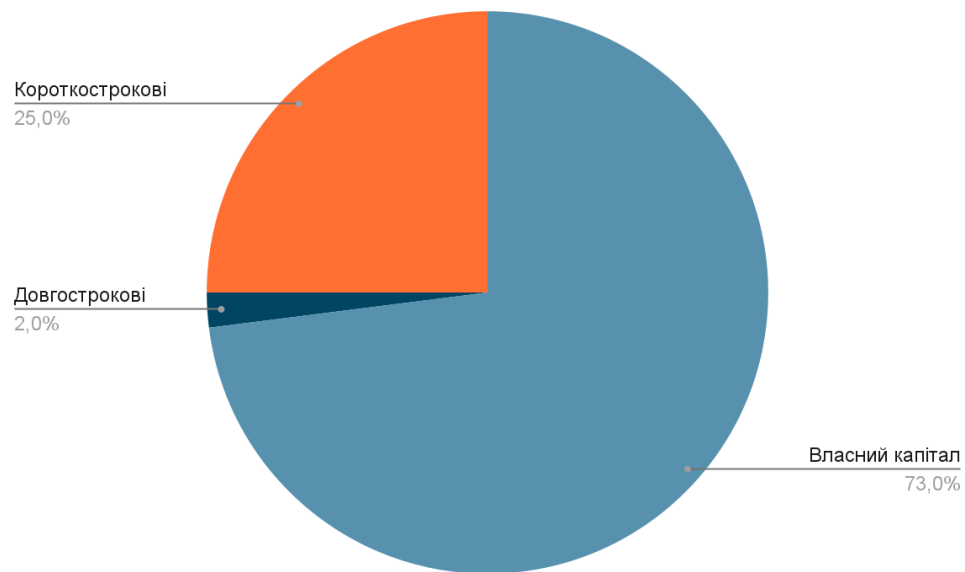

Рисунок 2.14 – Структура пасивів АТ «Турбоатом», %

Найважливішу роль у фінансуванні активів відіграють наступні елементи власного капіталу:

- еквівалент капіталу від переоцінки (еквівалент 23,67 %);
- нерозподілений прибуток (приховані збитки) (еквівалент 47,16 % власного капіталу).

Найбільш важливими елементами фінансування АТ «Турбоатом» є:

- короткострокова кредиторська заборгованість за товари, продукцію, роботи, послуги (4,19%);
- короткострокові зобов'язання за одержаними авансами (8,1%);

- короткострокові нараховані зобов'язання за розрахунками з учасниками (4,14%);
- короткострокові банківські кредити (6,51%).

Велика частка нерозподіленого прибутку в загальній структурі фінансування активів АТ «Турбоатом» свідчить про те, що компанія здатна ефективно працювати в довгостроковій перспективі та нарощувати власний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку.

Залежність від фінансування зовнішніх постачальників підвищує вразливість та боргове навантаження, але в той же час дозволяє компанії більш повно використовувати наявний фінансовий, виробничий та комерційний потенціал. Підприємство характеризується достатньо високою рентабельністю, йому слід продовжувати залучати додаткові фінансові ресурси для посилення своєї основної діяльності. Співвідношення довгострокових та короткострокових запозичень наразі становить 26,97%.

Таблиця 2.4 – Аналіз капіталу АТ «Турбоатом» в розрізі тривалості використання в 2018-2020 рр., тис. грн.

Показники	2018	2019	2020
Постійний капітал	5 586 863	5 361 073	5 519 647
Сталі зобов'язання	253 074	201 258	185 162
Мобільні зобов'язання	1 715 526	1 857 228	1 853 177

Виявлено зростання на 8,02% суми мобільного боргу АТ «Турбоатом» в період з 2018 по 2020 роки. Це може частково фінансувати оборотний капітал. Але ще це призводить до зростання фінансових ризиків. Тому необхідно прогнозувати грошові потоки в короткостроковій перспективі, але бажано і в довгостроковій, та своєчасно вживати заходів для їх збалансування.

В таблиці 2.5 можемо розглянути поточну вартість розрахунково-грошової частини майна АТ «Турбоатом» на кінець 2020 року. Вона становила 2 915 701 тис. грн. На кінець досліджуваного періоду товарне майно становило 223 860 000 грн., виробничі запаси - 4 418 226 000 грн.

Таблиця 2.5 – Майно АТ «Турбоатом» в 2018-2020 рр., тис. грн.

Показники	2018	2019	2020
Розрахунково-грошова частина майна	2 267 326	2 545 105	2 915 701
Товарна частина майна	115 009	87 894	223 860
Виробнича частина майна	5 169 827	4 785 292	4 418 226
Нематеріальне майно	3 301	1 268	199
Всього	7 555 463	7 419 559	7 557 986

Інформація для оцінки ліквідності балансу наведена в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Оцінка ліквідності балансу АТ «Турбоатом» в 2018-2020 рр.

Показники	2018	2019	2020
1	2	3	4
А1 (грошові кошти і поточні фінансові інвестиції)	482 523	72 343	230 089
А2 (короткострокова дебіторська заборгованість)	1 118 978	2 226 497	2 551 177
А3 (запаси, поточні біологічні активи, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів)	1 940 161	1 882 202	1 710 245
А4 (необоротні активи)	4 013 801	3 238 517	3 066 475
П1 (поточна кредиторська заборгованість)	1 653 081	1 705 683	1 320 796

Продовження таблиці 2.6

П2 (короткострокові кредити банків, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання)	62 445	151 545	532 381
П3 (довгострокові зобов'язання і забезпечення)	253 074	201 258	185 162
П4 (власний капітал та інше)	5 586 863	5 361 073	5 519 647
A1-П1	-1 170 558	-1 633 340	-1 090 707
A2-П2	1 056 533	2 074 952	2 018 796
A3-П3	1 687 087	1 680 944	1 525 083
A4-П4	-1 573 062	-2 122 556	-2 453 172
$\Delta AП1 = A1-П1$	-1 170 558	-1 633 340	-1 090 707
$\Delta AП2 = A2-П2 + \Delta AП1$	-114 025	441 612	928 089
$\Delta AП3 = A3-П3 + \Delta AП2$	1 573 062	2 122 556	2 453 172

Як видно з табл. 2.6, АТ «Турбоатом» має підвищений ризик неплатоспроможності. Найбільш ліквідні активи компанії менші за її найбільш термінові зобов'язання на 1 090 707 тис. Для вирішення цієї проблеми необхідно буде залучити короткострокові банківські кредити або заповнити дефіцит фінансування в інший спосіб. Ситуація за групами активів та пасивів знаходиться в прийнятних межах.

Висновки до другого розділу

Для забезпечення фінансової безпеки бізнесу та передбачення можливості настання ризиків повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, які здійснюють діагностику стану бізнесу.

Прогнозуються можливі загрози та вживаються заходи для забезпечення фінансової безпеки всього підприємства. Чим вищий рівень фінансової безпеки підприємства, тим більш фінансово стійким воно буде і

тим більш незалежним від несподіваних змін ринкової кон'юнктури, а отже, тим нижчим буде ризик його неплатоспроможності.

Шляхом аналізу фінансово-економічних показників був проведений аналіз АТ «Турбоатом» та підтверджено вирішення проблеми. Розрахувавши ряд показників по АТ «Турбоатом», можна зробити висновок, що підприємство має як позитивні, так і негативні тенденції. З метою оцінки фінансового стану підприємства необхідно створити економіко-математичну модель моніторингу фінансового стану підприємства.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

3.1 Принципи та напрями фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз

Основною метою фінансового моніторингу діяльності підприємства вважається своєчасне з'ясування і коректування недоліків у фінансовій діяльності підприємства також знаходження резервів удосконалення фінансового стану підприємства і його платоспроможності [21].

Моніторинг – це процедура систематичного та безперервного спостереження за основними кількісними та якісними параметрами результатів діяльності суб'єкта господарювання з елементом їх оцінки. Важливими структуроутворюючими елементами моніторингу є механізми, які забезпечують попередження появи небезпечних для промислових підприємств факторів відповідного середовища, що зумовлюють економічні, фінансові, соціальні та екологічні ризики. Такі механізми мають відстежувати процес виявлення та збору аналітичної інформації, аналіз та оцінку її з огляду актуальності, повноти, правдивості та неупередженості й порівняння її характеристик з визначеними параметрами. Сутність моніторингу формує його мету, яка полягає у відстеженні відповідних процесів, які впливають на результати діяльності промислового підприємства, поглиблення розуміння їх оперативного стану і динаміки розвитку для прийняття обґрунтованих ефективних стратегічних управлінських рішень щодо максимізації результатів діяльності підприємств [22].

Фінансовий моніторинг – процес безперервного науково обґрунтованого діагностично-прогностичного контролю, аналізу і прогнозування змін фінансової діяльності суб'єктів господарювання і

населення та стану суб'єктів фінансово-кредитної сфери країни з метою забезпечення економічного розвитку та фінансової стабільності суб'єктів господарювання, секторів національної економіки, регіонів і держави. Предметом фінансового моніторингу є сукупність різноманітних видів діяльності, спрямованих на задоволення потреб клієнтів, а об'єктами – фінансово-економічні відносини в фінансовому і реальному секторах, внутрішні процеси в банках і взаємозв'язки останніх у ринковому середовищі [23].

Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямовуються на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [24].

Моніторинг оцінюється як частина системи діагностики, фінансового аналізу, інформаційного забезпечення, контролю та прийняття управлінських рішень.

Фінансовий моніторинг діяльності підприємства можна поділити на декілька шагів: визначення цілей; вибір методів моніторингу; визначення об'єктів моніторингу; визначення критеріїв моніторингу; формування бази даних інформації для моніторингу; обробка даних за об'єктами моніторингу; систематизація та структурування інформації для прийняття управлінських рішень; оцінка ризиків.

Алгоритм процесу фінансового моніторингу наведений на рисунку 3.1.

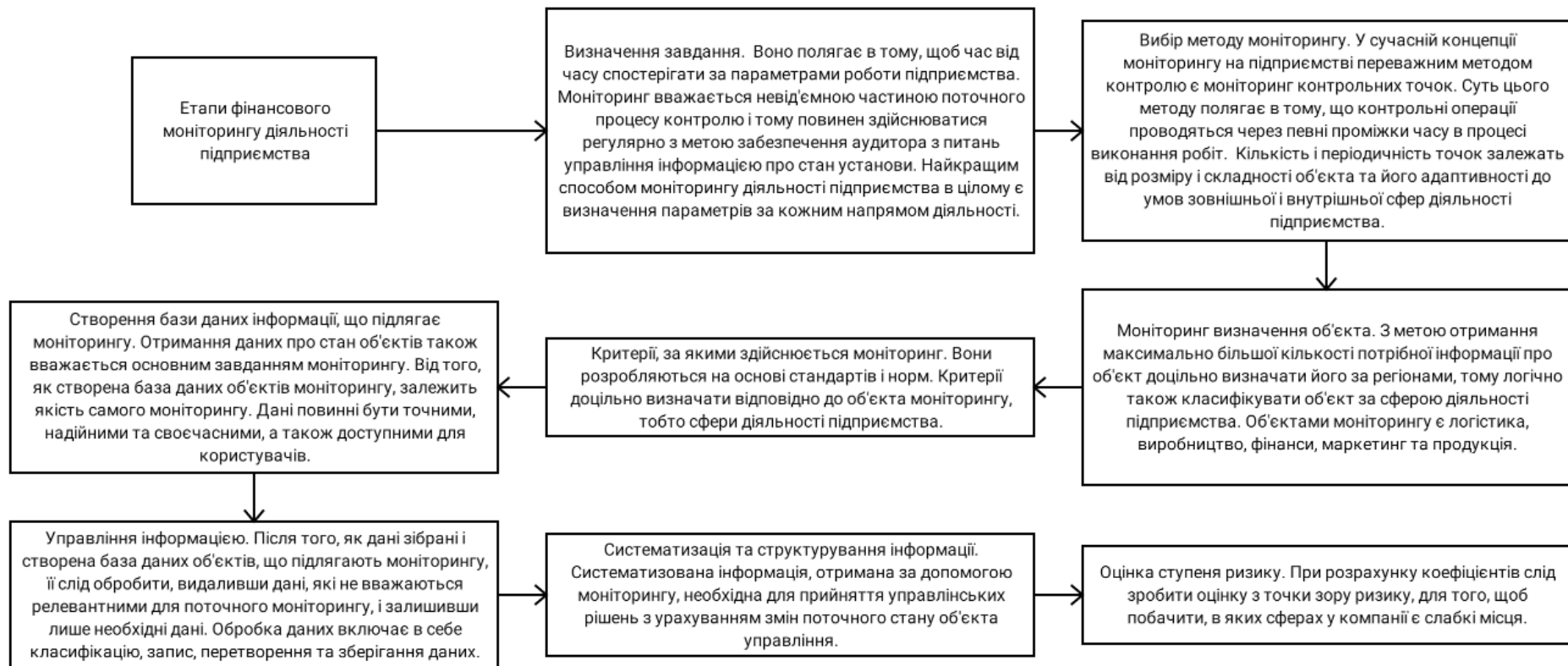

Рисунок 3.1 – Алгоритм процесу фінансового моніторингу

3.2 Моделювання елементів фінансового моніторингу підприємства в умовах гібридних загроз

Умовою і гарантією виживання та становлення кожного бізнесу, бізнес-процесу є його фінансова стійкість. Вона характеризує рівень самофінансування і залежності підприємств від зовнішніх залучених фінансових ресурсів для формування активів. Це одна з підсистем моніторингу, яка показує ефективність структури підприємства [25].

Фінансова стабільність підприємства – це його надійно-гарантована платоспроможність в звичайних обставинах господарювання а також в випадкових змінах на ринку [26] (див. табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Показники фінансової стійкості підприємства

Показники фінансової стійкості	Формула для розрахунку
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	$K_{\text{ВК}} = \frac{\text{ВК}}{\text{АП}}$
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$K_{\text{звоз}} = \frac{\text{Об.А} - \text{ПЗ}}{\text{Об.А}}$
Частка робочого капіталу в активах	$K_{\text{р.к}} = \frac{\text{ПА} - \text{ПЗ}}{\text{ВБ}}$

де ВК – власний капітал;

АП – активи підприємства;

Об.А – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання;

ПА – поточні активи;

ВБ – валюта балансу;

СВЗ – середньорічна величина запасів.

Фінансовий стан підприємств – поняття багатогранне, комплексне і достатньо неоднозначне. Загалом змістова характеристика економічної категорії "фінансовий стан підприємства" подається як результат взаємодії всіх елементів фінансових відносин, визначається сукупність виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників та індикаторів, які відображають наявність, розміщення і використання економічних ресурсів суб'єкта господарювання.

Ліквідність та платоспроможність визначають фінансовий стан підприємства, його здатність ефективно функціонувати. Вони вказують на ймовірність того, що компанія успішно виконає свої грошові зобов'язання перед іншими учасниками ринку.

Ліквідність і платоспроможність розраховуються згідно з відомостями балансу і відображають фінансові можливості підприємства в конкретний проміжок його діяльності [27].

Таблиця 3.2 відображає показники фінансової ліквідності та платоспроможності.

Таблиця 3.2 – Показники ліквідності та платоспроможності

Показники ліквідності та платоспроможності	Формула для розрахунку
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	$K_{\text{зл}} = \frac{\text{Об. А}}{\text{ПЗ}}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{\text{ал}} = \frac{\text{ГК}}{\text{ПЗ}}$
Чистий оборотний капітал	$P_{\text{к}} = \text{Об. А} - \text{ПЗ}$

де З – запаси;

ГК – грошові кошти та еквіваленти.

На ліквідність та платоспроможність підприємства впливає його здатність генерувати прибуток. У зв'язку з цим, одним з аспектів бізнесу є прибутковість. Це якісний та кількісний показник ефективної роботи будь-якого бізнесу.

Рентабельність – це відносний економічний показник, що характеризує ефективність виробництва та розраховується як відношення прибутку до витрат, тобто є нормою прибутку. Показники рентабельності – це основні показники, які характеризують фінансові результати й ефективність діяльності підприємства. Вони визначають прибутковість підприємства з різних позицій і формуються у групи відповідно до інтересів всіх учасників фінансово-економічного процесу та ринкового обміну [28]. В таблиці 3.3 наведені показники фінансової рентабельності.

Таблиця 3.3 – Показники рентабельності

Показники рентабельності	Формула для розрахунку
Рентабельність продукції	$P_{\Pi} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧВ}}$
Рентабельність активів	$P_a = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВБ}}$
Рентабельність основної діяльності	$P_{\text{од}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{СРП}}$

де ЧП – чистий прибуток;

ЧВ – чиста виручка;

СРП – собівартість реалізованої продукції.

Визначити імовірність банкрутства можна за допомогою чотирифакторної моделі прогнозування ризику банкрутства ІДЕА.

Виглядати складене рішення буде так:

$$Z = 8,38 \cdot X_1 + 1,0 \cdot X_2 + 0,054 \cdot X_3 + 0,63 \cdot X_4 \quad (3.1)$$

де X_1 – відношення оборотні активи/актив (валюта балансу);

X_2 – відношення чистий прибуток/власний капітал;

X_3 – відношення чистий дохід/валюта балансу;

X_4 – відношення чистий прибуток/інтегральні витрати.

За цією моделлю ймовірність неплатоспроможності суб'єкта господарювання залежить від величини Z , яка визначається наступним чином, який показано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Визначення ймовірності банкрутства підприємства за значенням показника Z

Значення Z	Ймовірність банкрутства, %
Менше 0	Максимальна (90-100)
0-0,18	Висока (60-80)
0,18-0,32	Середня (35-50)
0,32-0,42	Низька (15-20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

На основі цих даних можна зробити висновок про поточний стан підприємства, та спрогнозувати майбутній [29].

На тепловій карті ризику (табл. 3.5) можна побачити, які показники знаходяться в зоні ризику. Це дуже зручно для оцінки якісних та кількісних співвідношень. Фактично кожен показник має своє нормативне значення, але можна подивитися на показник і побачити, чи відхиляється він від норми і, якщо так, то на скільки, або ж він знаходиться в межах нормативних значень. Розрахувавши коефіцієнти, та дивлячись на їх нормативне значення, можна віднести їх в ту, чи іншу колонку [30].

Таблиця 3.5 – Теплова карта фінансових ризиків

Вірогідність ризику	Значення показника				
	Несуттєві	Низькі	Середні	Суттєві	Катастрофічні
Досить вірогідно	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий	Високий
Вірогідно	Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
Можливо	Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Вище середнього
Мало вірогідно	Низький	Нижче середнього	Нижче середнього	Середній	Вище середнього
Вкрай мало вірогідно	Низький	Низький	Нижче середнього	Середній	Середній

У результаті аналізу карти ризиків розробляється стратегія і конкретний план дій по запобіганню та роботи з ризиками, що являється умовою підвищення стабільності і ефективності діяльності підприємства в цілому [31].

3.3 Впровадження моделі фінансового моніторингу в умовах гібридних загроз на прикладі підприємства АТ «Турбоатом»

Метою фінансового моніторингу є аналіз параметрів діяльності компанії.

Об'єкт моніторингу: фінансове становище АТ «Турбоатом».

Розрахунок показників АТ «Турбоатом» наведено у таблиці 3.6 та на рисунку 3.2.

Підприємство працює над зменшенням короткострокових ризиків, тому менеджери вживають заходів для забезпечення балансу між короткостроковими джерелами фінансування та ліквідними активами. Про це свідчить коефіцієнт поточної ліквідності, який збільшився з 2,06 до 2,42 грн.

Якщо порівняти його з нормативним, то можна зробити висновок, що підприємство не матиме проблем з погашенням своїх зобов'язань перед постачальниками ресурсів, послуг, фінансових ресурсів тощо.

Таблиця 3.6 – Динаміка показників ліквідності АТ «Турбоатом» в 2018 - 2020 рр.

Показники	2018	2019	2020
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	2,06	2,25	2,42
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,12	1,34	1,57
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,28	0,04	0,12
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,7	1,34	1,98

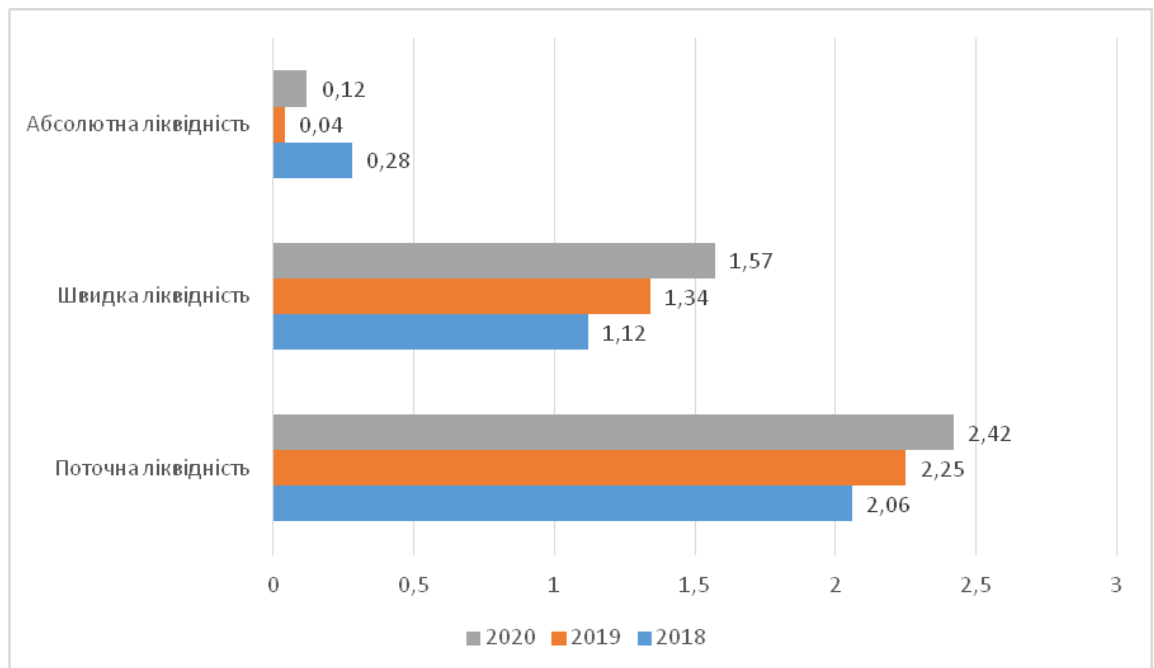

Рисунок 3.2 – Показники ліквідності АТ «Турбоатом»

Щодо значення показника на останню звітну дату - воно знаходиться в нормативних межах, оскільки на кожну гривню короткострокових зобов'язань компанія має 1,57 грн ліквідних активів, які можуть бути швидко реалізовані на ринку та перетворені в грошові кошти.

Ризик своєчасного невиконання зобов'язань АТ «Турбоатом» у найближчий місяць є високим, оскільки обсяг грошових коштів підприємства у 2020 році становить 12% від загальної суми поточних зобов'язань.

Порівняння поточної вартості дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про фінансування АТ «Турбоатом» своїх дебіторів за рахунок постачальників у 2020 році та про відволікання частини обігових коштів підприємства. На кожну гривню кредиторської заборгованості припадає 1,98 гривні дебіторської. Але така ситуація не є однозначно поганою, адже якщо така політика дозволяє збільшити виручку, доцільно продовжувати використовувати власний капітал для надання своїм клієнтам права на відстрочку платежу.

Таблиця 3.7 – Динаміка показників фінансової стабільності АТ «Турбоатом» в 2018-2020 рр.

Показники	2018	2019	2020
Власні обігові кошти	1 573 062	2 122 556	2 453 172
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,44	0,51	0,55
Маневреність власних оборотних коштів	0,31	0,03	0,09
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	0,98	1,25	1,56
Коефіцієнт фінансової автономії	0,74	0,72	0,73
Коефіцієнт фінансової залежності	1,35	1,38	1,37
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,28	0,4	0,44
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,87	0,9	0,91
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,77	0,75	0,75
Коефіцієнт мобільності активів	0,88	1,29	1,46

АТ «Турбоатом» має сформований власний оборотний капітал (2 453 172 грн), який може бути використаний для фінансування частини запасів, необхідних в процесі діяльності; дебіторської заборгованості, що виникає в

процесі виробництва та реалізації продукції; інших оборотних активів. За 2018-2020 роки обсяг цих коштів збільшився на 880 100 тис. грн.

Менеджери АТ «Турбоатом» забезпечують високий ступінь фінансової гнучкості підприємства, оскільки значна частина оборотного капіталу покривається власником. В результаті знижується залежність підприємства від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів. 55% ліквідних активів у 2020 році припадає на власні оборотні кошти.

Для підприємств надзвичайно важливо мати можливість формувати необхідні запаси матеріальних ресурсів, які потім використовуються у виробничому процесі. Значення матеріальних ресурсів становить основу у формуванні потенціалу підприємства [32]. Якщо поставки будуть перервані, це загрожує як виконанню виробничого плану, так і іміджу компанії.

Високе значення показника забезпеченості запасів власними оборотними коштами (156% у 2020 році) свідчить про те, що ризик такого зриву мінімальний. В період 2018-2020 років знижувався ризик формування недостатніх запасів матеріалів, сировини та інших ресурсів, які могли б призвести до тимчасового призупинення операційної діяльності підприємства. Це знайшло відображення у збільшенні на 0,58 відсоткового пункту частки власних оборотних коштів у запасах.

Значну частку необхідних активів, а саме 73%, підприємство змогло самостійно профінансувати. Зменшення відповідного показника на 0,01 свідчить про зниження довіри до підприємства з боку учасників фінансового ринку та постачальників матеріальних ресурсів і послуг. Тим не менш, висока частка власного капіталу дозволить погасити значну частину боргу, якщо компанія стане неплатоспроможною і збанкрутує.

Показник маневреності власного капіталу свідчить про високий рівень фінансової гнучкості у джерелах фінансування активів компанії. На кінець 2020 року значення становить 44%.

В контексті політики залучення боргу як джерела фінансування за показником короткострокового боргу можна судити про те, що компанія орієнтується на короткострокову заборгованість, що дозволяє їй залишатися більш маневреною, залучаючи та витрачаючи кошти лише за необхідності. З іншого боку, якщо компанія матиме обмежений доступ до цього короткострокового боргу, вона не зможе забезпечити стійкість економічного процесу. У 2020 році поточні зобов'язання складають 91% боргу. У 2018-2020 роках показник АТ «Турбоатом» збільшується на 0,04.

Для своєчасного погашення заборгованості перед банками та іншими кредиторами АТ «Турбоатом» необхідно 4,03 місяця 2020 року.

Ризик збільшення витрат на матеріальні ресурси, послуги ідентифіковано у зв'язку зі зниженням платоспроможності підприємства у період 2018-2020 рр. щодо його кредиторської заборгованості. Для виконання своїх зобов'язань компанії необхідно додатково 3,16 місяця.

АТ «Турбоатом» має можливість своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання по виплаті відсотків за кредитним договором, про що свідчить коефіцієнт покриття відсотків. На кожну гривню сплачених відсотків компанія має ЕВІТ (прибуток до сплати відсотків та податків) у розмірі 6,44 гривні у 2020 році (див. табл.3.8).

Таблиця 3.8 – Динаміка показників платоспроможності АТ «Турбоатом»

Показники	2018	2019	2020
Загальний ступінь платоспроможності, міс.	9,03	8,75	16,69
Коефіцієнт заборгованості за позиками та кредитами, міс.	0	0,43	4,03
Коефіцієнт заборгованості за кредиторською заборгованістю, міс.	7,36	7,08	10,52
Коефіцієнт покриття відсотків	176,08	89,07	6,44

Метод оцінки кредитоспроможності використовується для визначення того, до якої категорії позичальників відноситься підприємство. Кредитоспроможність характеризується спроможністю позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності (див. табл.3.9).

Таблиця 3.9 – Визначення показників кредитоспроможності

Показники	2018	2019	2020
Коефіцієнт автономії	0,74	0,72	0,73
Частка оборотних активів в загальній величині сукупних активів	0,47	0,56	0,59
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,44	0,51	0,55
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,06	2,25	2,42
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,28	0,04	0,12
Коефіцієнт рентабельності активів	-	0,05	0,04
Коефіцієнт оборотності активів	-	0,38	0,2

У разі необхідності АТ «Турбоатом» зможе звернутися до учасників фінансового ринку з метою залучення необхідного фінансування на вигідних умовах, своєчасного погашення своїх боргових зобов'язань або використання довгострокових коштів для зміцнення та розширення. З точки зору банку, така оцінка означає, що АТ «Турбоатом» характеризується збалансованою фінансовою системою, ефективною бізнес-моделлю та здатністю своєчасно погашати нараховані відсотки та предмет кредитів. Така оцінка підприємства, свідчить про те, що вартість фінансування буде нижчою за середній рівень українського фінансового ринку.

Індикатори ділової активності наведено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Показники ділової активності АТ «Турбоатом»
(показники оборотності)

Показники	2019	2020
Оборотність власного капіталу	0,52	0,27
Оборотність активів	0,38	0,2
Фондовіддача	1,3	0,72
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,73	0,34
Період одного обороту оборотних активів, днів	492,44	1065,18
Коефіцієнт оборотності запасів	1,11	0,72
Період одного обороту запасів, днів	325,79	499,33
Коефіцієнт оборотності готової продукції, днів	27,83	9,4
Період одного обороту готової продукції, днів	12,94	38,29
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, днів	1,69	0,61
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	213,33	586,81
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,12	0,8
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	322,29	450,87
Період виробничого циклу, днів	305,79	451,7
Період операційного циклу, днів	539,11	1086,13
Період фінансового циклу, днів	216,83	635,27

Показник оборотності власного капіталу характеризується тим, що власний капітал інтенсивно використовується для отримання прибутку підприємства. У 2020 році на кожну гривню підприємство отримає 0,27 грн чистого прибутку.

У період 2020 року кожна гривня АТ «Турбоатом» забезпечує приплив 0,2 гривні від реалізації товарів і послуг.

Замовники та інші дебітори мають більш тривалий період користування коштами підприємства у 2020 році (586,81 дня), порівняно з відволіканням частини оборотних коштів постачальників та інших партнерів на формування кредиторської заборгованості в межах фінансово-господарських відносин (450,87 днів). Рекомендується продовжувати таку політику, якщо такий механізм надання кредитів покупцям на товари

забезпечить збільшення обсягів продажу, але з контролем за якістю заборгованості.

Час, за який інвестиційні кошти АТ «Турбоатом» переходять у грошові кошти після проходження фази формування матеріальних запасів, трансформації у готову продукцію та послуги і погашення дебіторської заборгованості, склав 1086,13 днів.

Наведений операційний цикл подовжився на 547,02 доби, що свідчить про незначне погіршення якості операційних процесів АТ «Турбоатом».

Показник рентабельності активів АТ «Турбоатом» показує, що на кожну гривню, використану для фінансування активів АТ «Турбоатом», у 2020 році буде згенеровано 3,02 гривні чистого прибутку.

У таблиці 3.11 та рисунку 3.3 показані показники рентабельності.

Таблиця 3.11 – Динаміка показників рентабельності (збитковості) АТ «Турбоатом»

Показники	2018	2019	2020
Рентабельність активів, чистий прибуток, %	-	4,19	3,02
Рентабельність активів (ЕБІТ в чисельнику), %	-	5,18	4,37
Рентабельність активів (ЕБІТДА в чисельнику), %	-	7,85	6,26
Рентабельність власного капіталу, %	-	5,74	4,16
Рентабельність виробничих фондів, %	-	8,22	6,19
Рентабельність продажів за валовим прибутком, %	47,14	35,31	19,61
Рентабельність продажів ща операційним прибутком, %	35,29	18,93	5,62
Рентабельність продажів за чистим прибутком, %	29,22	11,13	15,46
Операційна рентабельність витрат, %	51,95	22,9	5,81
Коефіцієнт реінвестування, %	-	-71,04	70
Коефіцієнт стійкості економічного зростання, %	-	-4,16	2,87
Період окупності активів	-	23,84	33,06
Період окупності власного капіталу	-	17,43	24,02

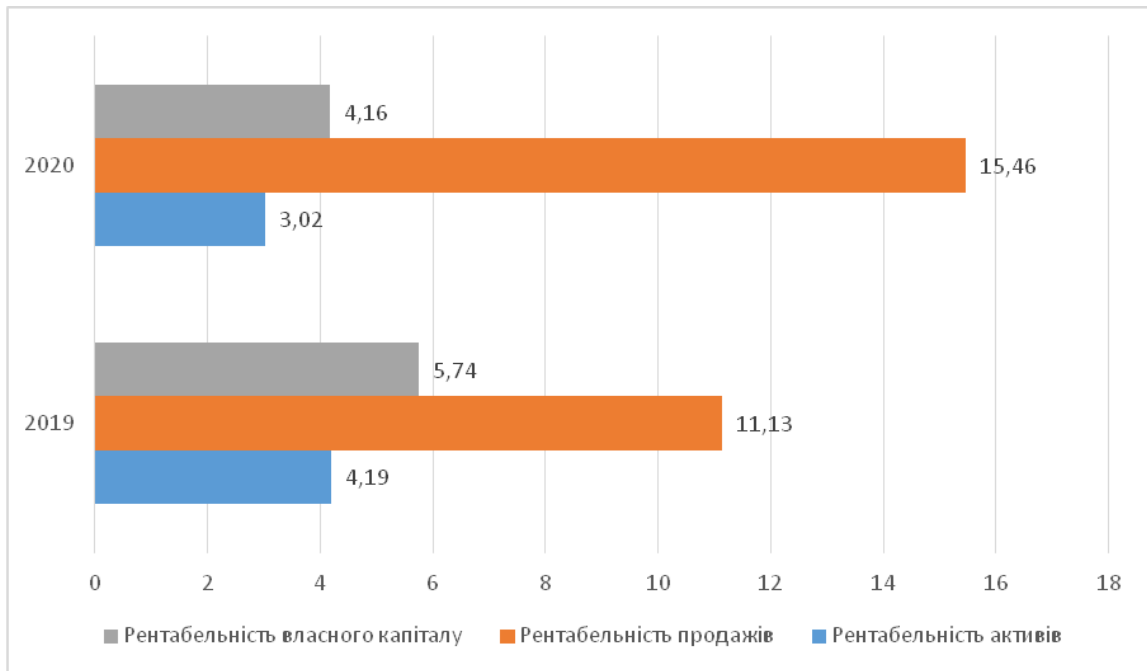

Рисунок 3.3 – Показники рентабельності, %

Рівень рентабельності активів перевищує рівень інфляції в країні і тому можна говорити про те, що відбувається зростання реальної вартості активів, задіяних в господарському процесі бізнесу. Таким чином, керівництво здатне ефективно використовувати свої обмежені фінансові ресурси для досягнення цілей корпоративного зростання та розвитку.

У 2020 році кожна гривня власного капіталу забезпечила 4,16 копійки чистого прибутку.

За поточної ставки дохідності власного капіталу термін, за який буде відшкодовано капітал власника, становить 24,02 роки.

Значення рентабельності у 2020 році становить 6,19%, що на 2,03 п.п. більше, ніж на кінець 2018 року.

Операційна маржа компанії є індикатором конкурентоспроможності. Високі значення цього показника свідчать про якість товарів та послуг підприємства, що гарантує стабільну позицію на конкурентному ринку. У 2020 році АТ «Турбоатом» отримало операційний прибуток у розмірі 5,62 копійки з кожної гривні реалізованої продукції.

Ймовірність того, що підприємство стане неплатоспроможним, визначалась за допомогою моделі IDEA, де розраховувалася ймовірність неплатоспроможності за результатами за 2020 рік - ймовірність неплатоспроможності за моделлю IDEA $Z = 3,08$. Ймовірність неплатоспроможності невелика (до 10%) (див. табл.3.12).

Таблиця 3.12 – Модель прогнозу ризику банкрутства ІДЕА

	2018	2019	2020
К1 – відношення чистого оборотного капіталу до суми активів	0,24	0,31	0,35
К2 – відношення чистого прибутку до власного капіталу	0,14	0,06	0,04
К3 – відношення доходу до суми активів	0,35	0,38	0,19
К4 – відношення чистого прибутку до всіх витрат	0,38	0,12	0,15
Z	2,42	2,78	3,08

Компанії необхідно приділяти значну увагу можливим ризикам. Ймовірність виникнення ризику повинна бути виключена і з цією метою доцільно створити страховий фонд для покриття ризиків бізнесу.

Висновки до третього розділу

Основною метою будь-якого бізнесу є досягнення цілей, які ставлять перед собою власники. Зменшення власного капіталу на 1,2% у 2018-2020 роках свідчить як про неможливість досягнення таких цілей, так і про послаблення фінансового потенціалу. Обсяг власного капіталу АТ «Турбоатом» на кінець 2020 року еквівалентний 5 519 647 тис. грн., порівняно з 5 586 863 тис. грн. у 2018 році.

На кінець досліджуваного періоду (2020 рік) надходження становлять 1 465 531 тис.грн., що на 43,97% менше, ніж на початок аналізованого періоду. Це свідчить про те, що підприємство не здатне працювати в складних економічних умовах, використовуючи наявні конкурентні переваги та задовольняючи потреби цільових сегментів ринку. Це призвело до скорочення фінансових ресурсів компанії для покриття постійних та змінних витрат, погашення фінансових зобов'язань та вирішення інших операційних та стратегічних завдань.

Кінцевий фінансовий результат діяльності компанії є найважливішим показником здатності компанії створювати додану вартість і займати стійку ринкову позицію за рахунок реалізації якісних бізнес-процесів. Чистий прибуток формується під впливом усіх рішень, прийнятих протягом аналізованого періоду. У 2018 року чистий прибуток АТ «Турбоатом» склав 764 275 тис. грн.

Стрімке зменшення чистого прибутку АТ «Турбоатом» та повільне зниження рівня резервів свідчать про те, що підприємство використовує менш ефективні методи та не шукає можливості вивільнення частини фінансових ресурсів, які застрягли в резервах. Через це кошти не можуть бути використані за іншими напрямками. В цілому ефективність управління запасами пішла вниз у 2018-2020 роках.

Покупці та інші дебітори користувалися коштами підприємства протягом більш тривалого періоду часу у 2020 році (586,81 днів), порівняно з відволіканням підприємством частини обігових коштів постачальників та інших партнерів в рамках фінансово-господарських відносин на формування кредиторської заборгованості (450,87 дня).

Рівень рентабельності активів перевищує рівень інфляції в країні, тому можна говорити про те, що відбулося зростання реальної вартості активів. В результаті менеджмент має можливість ефективно використовувати

обмежені фінансові ресурси для досягнення цілей зростання та розвитку бізнесу.

Важливим показником є рентабельність власного капіталу, який відображає ефективність діяльності компанії з точки зору власників або потенційних інвесторів.

Компанія забезпечує добробут своїх власників та покращення фінансового стану, про що свідчить високе значення рентабельності власного капіталу.

В період 2018-2020 років знижується ризик формування недостатніх запасів матеріалів, сировини та інших ресурсів, що призведе до тимчасового призупинення операційної діяльності АТ «Турбоатом». Це відображається у збільшенні частки власних оборотних коштів у запасах.

ВИСНОВКИ

Розглянуто проблеми та наслідки фінансового аналізу та моніторингу підприємства. Розкрито поняття моніторингу фінансової діяльності та особливості фінансової діяльності акціонерного товариства.

Проведено оцінку АТ «Турбоатом» шляхом аналізу фінансово-економічних показників та обґрунтовані шляхи вирішення проблем.

Висновком першого та другого розділів можна зробити висновок, що фінансовий аналіз та моніторинг - це невід'ємна частина діяльності підприємства.

Для комплексного аналізу та прогнозування перспектив розвитку АТ «Турбоатом» були застосовані економічні моделі оцінки та прогнозування фінансової безпеки підприємства, що демонструє позитивну динаміку розвитку. Розгляд та аналіз вищезазначених питань показав необхідність пошуку шляхів удосконалення досліджуваних процесів.

Було зазначено, що забезпечення фінансової безпеки – це один з пріоритетів керівництва компанії. Тому з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства та передбачення можливості виникнення ризиків повинна існувати система органів управління фінансовою безпекою, які діагностують стан підприємства, передбачають можливі загрози та вживають заходів щодо забезпечення загальної фінансової безпеки підприємства. Чим вищий рівень фінансової безпеки, тим більш фінансово стійким є бізнес, тим більш незалежним він є від несподіваних змін ринкову і тим нижчим є ризик його неплатоспроможності.

Розроблено економіко-математичну модель моніторингу фінансового стану підприємств та застосовано на прикладі АТ «Турбоатом».

Впровадивши запропоновану модель моніторингу, підприємство отримало наступні переваги:

- для керівництва - можливість побачити ситуацію бізнесу з іншого боку і виявити загальні шляхи розвитку і функціонування, відстежити динаміку зміни ключових показників;
- для менеджерів – запропонована та розроблена покрокова модель дій.

Впровадження системної політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю має важливе значення, оскільки дозволяє краще контролювати якість та кількість дебіторської заборгованості. При цьому мають бути враховані інтереси всіх сторін, що дозволить максимізувати економічні вигоди для бізнесу.

Високий рівень рентабельності власного капіталу свідчить про те, що доцільно продовжувати інвестувати в компанію. Це дозволить зміцнити поточну ринкову позицію. Якщо суб'єкт господарювання не в змозі розширити свою присутність на ринку, рекомендується виводити отриманий прибуток на рахунок власника.

Також доцільно запровадити планування грошових потоків та бюджету. Гарним варіантом було б використання платіжного календаря для цих цілей, оскільки це дозволить контролювати ліквідність вашого бізнесу.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Гришко С.В., Сохіна В.С. Розмиття дихотомій як зброя гібридної війни. *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці*: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 22 грудня 2022. Київ: ДУІТ, 2022 (прийнято до друку).
2. В. Ф. Петрова. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз». Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 406 с.
3. Кануннікова В. М., Полозова Т. В., Воскобойник О. М. Сутність фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 194–197.
4. Панченко О. М., А. В. Пересипкіна. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 7 с.
5. Сердюк В.М. та ін. Облікова політика: навч. посібник / за ред. В.М. Сердюк. Донецьк Донецький національний університет, 2013. 87 с.
6. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2021 року). К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2021. 166 с.
7. Hybrid CoE. COI Vulnerabilities and Resilience. URL://www.hybridcoe.fi/coi-vulnerabilities-and-resilience/ (дата звернення: 12.11.2022).
8. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б., Керницька М.І., Гук О.В., Шимечко Г.І., Живко М.О. Економічна безпека підприємств. Підручник. КИЇВ, 2011. 77 с.
9. Караєва Н. В. Еколого-економічна оптимізація виробництва: інформаційна підтримка прийняття рішень: конспект лекцій. К.: НТУУ «КПІ», 2016. 115 с.

10. Гришко С.В., Сохіна В.С. Розмиття дихотомій як зброя гібридної війни. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта*: зб. тез доп. III Міжнародної науково-практичної конференції /за заг. ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової. Харків. ХНУРЕ, 2022. 172 с.
11. Savolainen, J. Hybrid Threats and Vulnerabilities of Modern Critical Infrastructure – Weapons of Mass Disturbance (WMDi): Hybrid CoE Working Paper. Helsinki, Finland: Hybrid CoE, 2019. 22 p.
12. Коптєва, Г. М. "Забезпечення економічної безпеки підприємства торгівлі в умовах цифровізації. *Економіка в контексті глобальних змін суспільства*: зб. тез доп. Міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 18 липня 2020 р. Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 65-68.
13. Круш П., Клименко О. Інфляція: суть, форми та її оцінка: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2018. 288 с.
14. Камлик, М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко правовий аспект : навч. посіб.К.: Атіка, 2005. 432 с.
15. Ніколаюк, С. І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності : курс лекцій К.: КНТ, 2005. 320с.
16. Гавриш О. А., Черняк Г. М. Розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств енергетичної галузі. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2016. № 13. С. 143-149.
17. Cullen P. Hybrid CoE Strategic Analysis Hybrid threats as a new 'wicked problem' for early warning. Helsinki, Finland: Hybrid CoE, May 2018. 8 p.
18. Rietjens S. Hybrid CoE Strategic Analysis 22: A warning system for hybrid threats – is it possible? – Helsinki, Finland: Hybrid CoE, June, 2020. 10p.
19. Офіційний сайт АТ "Українські енергетичні машини" 2022 URL: <https://ukrenergymachines.com/> (дата звернення: 15.11.2022).

20. Petrenko L. Analysis of the machine-building enterprises capitalization illustrated by the example of Turboatom pjsc. *Efektivna ekonomika*. vol. 8, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8301> (дата звернення: 16.11.2022).

21. Побережний Р. О. Сутність та основні види стратегій підприємств. Харків: ТОВ "Щедра садиба плюс", 2013. Ч. 1. Розд. 1.5. С. 41-51.

22. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства: моногр. Херсон: Грінь Д.С., 2016. 348 с.

23. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз: Управління капіталом. Вибір інвестицій. Аналіз звітності. - М.: Фінанси і статистика, 1997. 324с.

24. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Data Portal. URL: https://data.oecd.org/?_ga=2.69359696.157983792.1546455347-1152323357.1544691649 (дата звернення: 18.11.2022).

25. Роскладка А. А., Пушкарьова А. В. Система моніторингу ключових показників ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. №12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_12_8 (дата звернення: 22.11.2022).

26. Пономаренко В. С. Стратегічне управління організаційними перетвореннями на промислових підприємствах: наукове видання. Харків: ХНЕУ, 2005. 452 с.

26. Денисенко М.П, Зазимко О.В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. №10. С. 34-43.

27. Абдрахманова А. А. Теоретичні основи вимірювання ефективності соціально-економічних систем. *Бізнес-Інформ*. Харків: «ІНЖЕК» 2012. №3, С. 7-10.

28. Бочкарьова Т.О., Кулинич Р.О., Пігуль Н.Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. *Економіка і суспільство*. 2017. №10. С. 188 - 193.

29. Азарян О. М. Стратегічне управління маркетинговою діяльністю підприємств машинобудування: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. 218 с.
30. Пономаренко В. С. Механізм прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід: наукове видання. Харків: ХНЕУ, 2005. 285 с.
31. Артищук І. В. Підходи до побудови карти ризиків на основі врахування впливу базових факторів на діяльність торговельного підприємства. *Торгівля, комерція, підприємництво*. Львів, 2011. №13. С.101-106.
32. Штимер Л.Т. теоретичні аспекти економічної сутності категорії "Потенціал матеріальних ресурсів підприємства". *Економічні науки. Серія Облік і фінанси*. 2011. Вип. 8. С. 512-522.